

The Project Gutenberg eBook of Pilven hattaroita I, by Matti Kurikka

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Pilven hattaroita I

Author: Matti Kurikka

Release date: March 10, 2005 [EBook #15318]
Most recently updated: December 14, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PILVEN HATTAROITA I ***

Produced by Tapio Riikonen

PILVEN HATTAROITA I

Pieniä kyhäelmiä

Kirj.

Matti Kurikka

WSOY, Porvoo, 1886.

SISÄLLYS:

Pilven hattaroita
Syvällä tammen juuret
Hautajaiset
Kirppu ja kärpänen
Pekka parka
Kilu-Kalle

PILVEN HATTAROITA.

On helteinen kesäpäivä. Ilma värisee auringon paistaa räkittäessä sinisellä taivaalla, saviperäinen maa halkeilee kuivuudesta, niittäjää odottelee pitkä kylvöheinä, hiljaa aaltoillen tukahduttavan etelätuulen heikoista löyhäyksistä, pääskyselä lentää piirtelevät korkealla taivaan laella, hikisenä takoo talonpoika viikatettaan, lähteäkseen huomisaamuna heinää kaatamaan.

Huolettomana käyskentelee kujasilla talon kuusitoista vuotias poika, joka nyt on kotiluonnon helmassa uusia voimia koulutyöhönsä hankkimassa. Hatuttapäin, paljain jaloin tallustaa hän eteenpäin, taivaalla hyöriviä lintuja katsellen. Vuorotellen nousevat ja taasen maahan painuvat hänen jalkansa aivan kuin olisi joku outo voima pannut hänet tuohon pää pystyssä astumaan. Välistä seisattuu hän, tarkastaa jotakin paikkaa taivaalla, tarkastaa ja lähtee uudestaan tietä mittaamaan. Nyt nojaa hän levollisesti aita vasten, itäiseen taivaan rajaan tuijottaen, mutta tuota ei kauan kestä, pian on hän taasen liikkeessä. Tuonne kummulle näkyvät häntä askeleensa johtavan.—Niin, sinne hän meneekin. Jo kiipee hän pengertä pitkin, jo heittäytyy hän tuuhean koivun varjoon selälleen pehmeälle sammalikolle. Käykö hän nukkumaan? Ei! Levällään ovat hänen silmänsä yhäti taivaasen käännettyinä.—Nyt ei ole enää näkyvissä lintujakaan. Muutamat hajanaiset pilven hattarat vaan hämmentävät taivaan sinistä yksitoikkoisuutta. Niin, pilven hattarat! Niitähän hän näkyykin tarkastavan... Tuohon monimutkaiseen pilven lohkareseen näkyvät hänen ajatuksensa kiintyneen. Sitä ovat hänen silmänsä seuranneet taivaan rajalta asti.

Mitä ihmeellistä on hän nyt tuossa pilvessä löytänyt?—Hm! Pilvi kun pilvi! Tosin omituisen näköinen, mutta onhan niitä kummempiaakin nähty.—

Mutta kas, kuinka se muuttuu vähitellen, kun sitä vähän aikaa tarkemmin katselee.—Se rupeaa jakaantumaa. Kas, nyt se jo on kahtia lohennut. Suurempi ryhmä kiittää edelle, menee jo tuon ylempänä olevan sinisen-harmaan hattaran sivuitse... Omituista! Katsoppas vaan noita tarkemmin! Mitä näetkään niistä? Mitä ihmeellisimpiä utukuvia. Tuossa aivan kuin istuisi äiti pienokainen sylissä. Isä istuu hänen rinnallaan tyytyväisenä lastaan katsellen... Nyt eroaa mies omaisistaan yhä kauemmas, tuskin voi sitä enää silmät erottaa, niin se haihtuu jo näkyvistä... Äiti istuu yhä entisellä paikallaan. Kas, äkkiä tempaa tuuli lapsen hänen sylistään. Hän ei huomaa sitä lainkaan, vaan tuudittelee yhäti. Nyt katoaa hänkin näkyvistä, mutta lapsesta on tullut reipas, sotaisan näköinen ritari. Harniskaan ja kypäriin puettuna istuu hän uljaan sotaoriin selässä kädessä kilpi ja miekka. Hänen jälestään kiittää satureita taajoissa riveissä. Mikä urhea sankarijoukko! Luulisi kuulevansa oriin korskunnan, heidän aseittensa kalskeen.

No, mitä on tuo vaalea hattara tämän yläpuolella? Mikä kuvarikkaus siinäkin! Tuossa istuu nuori neitonen rukkinsa ääressä syviin mietteisin vaipuneena. Hänen silmänsä ovat alas painuneina, ne seuraavat taisteluun rientäviä uroita... Kuinka kirkas kyynel vierähti hänen rinnalleen, kuinka kirkas, monivärinen. Hänen takanaan seisoo synkän näköinen, parrakas mies. Salavihkaa katselee hän neitoseen... Mitä miettineekin hän? Hyvää, rehellistä ei se ainakaan ole. Aavistamatta hänen salaisia tuumiaan, istuu viaton impi värähtämättä paikallaan, yhäti surumielisenä alas tuijottaen.

Vaan mitä elämää on tuolla takimaisessa tummemmassa hattarassa? Mitä on tuo oikeastaan? Odotahan. Jo rupeaa se selviämään.

Aivan on, kuni istuttaisiin siinä oikeutta. Juhlallisena, arvokkaana istuu tuomari korkealla sijallaan; hänen ympärillään on joukko totisen, vakavan näköisiä miehiä. Jäykkänä pelottomana seisoo syytetty tuomiota odottaen. Ken tuo syytetty nuori mies? Hän näyttää tutulta.—Jo nousee tuomari seisolleen. Kädessä on hänellä paperi. Hän viittaa syyllistä lähemmäs. Mutta—mitä nyt? Pilvi saapui juuri tuon ylempänä olevan hattaran kohdalle, jo katosi neitonen näkymättömiin.

Mitä! Tuossa tunkeutuu hän näkyviin ihmisten välistä. Hän lähestyy tuomaria, puhuu jotakin. Kaikki kuuntelevat kummastuneina. Ja kas, tuomari vastaa jotakin lempeästi, viittaa syytetyille... Nyt lausuu syytetty jotakin,—hänen syyliinsä vaipuu impi, hänen pelastajansa... Nyt työntää impi sulhonsa luotaan, viittaa kädellään länteen. Pois lähtee nuori mies.

Hyvän matkaa edellä kiittää soturijoukko, yhäti on päällikkö—Mitä! Hänethän me äsken oikeudessa näimmekin—Niin, hän se olikin!

Länttä kohden kiiruhtaa hän yhäti joukkoineen. Mitä on sitten siellä lännessä? Toden totta! Tuolta taivaan ääreltä rupeaa jotakin näkymään. Mitä?—Sieltä kuuluu melua—Kas! Synkkä, musta pilvi nousee.—Pilvikön vaan? Ei! Julma, hävitystä uhkaava vihollislauma sieltä vierii näkyviin... Se nousee yhäti, lähestyy. Uljaasti rientävät sankarit sitä vastaan... Voi, voi! Kuinka heidän käyneekään!

—Uh, millainen leimaus, mimmainen jyräys! Taistelu on alkanut. Vielä on pystyssä urhea joukko! Nyt

nyt!—Ei voi eroittaa enää taistelevia toisistaan. Uudet välähdykset, uudet jyräykset todistavat vaan, että ottelua yhä kestää.—

Kiireesti nousee nuorukainen koivun alta, juoksu jalassa rientää hän kotia kohden. Mutta turhaan. Hänet saavuttaa rankka sade. Tuolla pensaassa odottaa hän nyt myrskyn ohimenoa. Suotta ei hän sitä odotakaan. Jyry alkaa vaieta, myrsky taukoo... Musta pilvi rupeaa ohi menemään. Sininen taivas jo aukeaa tuolta läntiseltä taivaan rajalta.— Hetkinen vielä, niin myrsky on ohitse. Ukkosen pilvi alkaa jo painua itäiselle taivaan rajalle... Pian on se kokonaan näkymättömissä.

Vaan hattarat! Kuinka on taistelu päättynyt?... Kova on se ollut! Rivit ovat harvenneet, hajonneet... Poissa on päällikkö.—Tuolla makaa hän verissään. Ken se hänen vieressään polvillaan? Hänen äitinsä haamu! Kas kuinka se tuijottaa rakkaansa vaaleisin kasvoihin.—Ja tuolla istuu vainajan morsian mustan kosijansa rinnalla. Kyyneleitä ei polonen vuodata, hänen silmänsä ovat kuivuneet. Pirullinen hymy huulilla, katselee julmuri onnetonta uhriaan... Vaan mitä nyt?... Äidin haamu ilmaantuu! Se lähestyy kovaonnista, koskettaa häntä oikealla kädellään, ja—kuolleen vaipuu nuori vaimo kauhean miehensä jalkojen juureen.

Nuorukainen nousee pensaasta, lähtee reippaasti kotiin astumaan. Mikä loiste hänen kasvoissaan! Sadeko olisi hänet siihen määrään virkistänyt?—Ei! Hän oli taivaalla nähnyt jotakin, mitä ennen ei ollut aavistanut, ihmiselämän iloineen, suruineen! Hän oli löytänyt alan, jolla saattoi vast'edes mietteensä näkyvään muotoon luoda.

SYVÄLLÄ TAMMEN JUURET.

I.

Yksinään seisojaksi Kolppanan synkän erämaan sydämessä pienoinen tölli viime vuosisadan keskipalkoilla. Sodan myrsky oli pyyhkäissyt seudun autioksi asukkaista. Siellä täällä oli toki vielä joku lujempi käsi pysytteleinyt turpeessaan kiinni. Semmoinen oli myöskin tämän, Erätöllin, rauhallinen isäntä. Kyttä-Kaarleksi häntä yleensä nimitettiin. Aikoinaan oli hän ruotsalaisten riveissä taistellut Pietari Suuren sotalaumoja vastaan, oli joutunut vangiksi ja, päästyään vapaaksi sitten, saanut haltuunsa tämän töllin ynnä pienen maatilkun sen vieressä. Täällä eleskeli hän nyt nuoren kasvattinsa kanssa, jonka hän maantieltä oli nälkään nääntyneen suomalaisen vaimoihmisen rinnalta korjannut. Vanhan lehmänsä antimilla ja sillä vähällä, mitä vanhus pienestä pellostaan kokohon sai, elättivät he itseään, mutta erittäinkin metsän riistalla, sillä metsästys oli toki vanhuksen hartainta työtä. Vuosia kului hiljalleen ja pieni Mari kasvoi jo reippaaksi immeksi. Näytti siltä, kuin olisi vanhus täällä saanut elää elämänsä loppuun kaukana maailman melskeestä. Niin ei kuitenkaan käynyt.

Eräänä kesäpäivänä ilmaantui niille tienoille loistava metsästäjäseura. Pian äkkäsivät vieraat Erätöllin ja päättivät asettua hetkeksi levähtämään. Nytkös töllissä elämä syntyi. Näytti siltä, kuin olisi rauhallisen peipposparin pesälle eksynyt parvi muukalaisia kirjavia lintuja, jotka siinä hyörivät, siksattivat ja kotkottivat mitä liekin kieltä, josta ei nämä ymmärtäneet sanaakaan. Tyytymättömänä istui vanhus ovensuunpenkillä, äänetönnä katsellen odottamattomia rauhanhäiritsijöitä. Hän kyllä venättä osasi, mutta sitä eivät nuo puhuneet. Suurempi hätä oli Mari raukalla. Hän ennätti kuitenkin vieraitten näkyvistä piiloutua syvälle kiukaan koloon vaatteitten alle, ja siellä oli hän nyt kättyrässä tohtimatta hengittääkään. Kun vieraat olivat lähteneet, ja tyttö viimein uskalsi tulla näkyviin, huomasi hän suureksi kauhukseen, että ne olivat vieneet "äijän" [isoisä] mukanaan. Suuressa tuskassa ja toivottomuudessa vietti Mari suuren osan päiväänsä, kunnes viimein vanhus palasi. Hän kertoi olleensa vierailta oppaana ja sanoi saaneensa kultarahan palkaksi. Nyt muuttui silmänräpäyksessä Marin suru suurimmaksi riemuksi. Sähkyvin silmin katseli hän ihmeellistä aarretta, ihmetellen sen loistoa ja painoa.

Muutaman viikon päästä tultiin taas vanhusta oppaaksi ottamaan. Tällä kertaa ei Mari ennättänytkaan piiloon—suureksi onnettomuudekseen, sillä vaikka nyt vieraita olikin vaan kaksi, toinen nuori, toinen vanha herra, oli Mari pahemmassa kuin pulassa. Ne eivät tahtoneet mitenkään jättää häntä rauhaan kysymyksiltään ja silmäyksiltään. Erittäinkin oli tuo nuorempi ilkeä.

Kun syksy alkoi lähestyä rupesivat nämä kaksi yhä useammin täällä vieraissa käymään. Silloin tällöin tuli tuo nuorempi ihan yksinkin. Pietari herraksi oli Kyttä-Kaarle kuullut muitten häntä kutsuneen ja siksipä rupesi hänkin häntä nimeämään,—välistä paljaaksi Pietariksikin,—ja heistä tuli hyvät ystävykset. Terve tullut oli Erätölliin aina Pietari herra. Eikä hän koskaan lähtenyt sieltä pistämättä rahakolikkoa ukon kouraan. Ihmekö sitten jos vanhuksella oli ruskeassa kolpitsakaapissa "väkevääkin" tämän vieraan varalle. Vaikka yhäti ujona, palveli häntä Marikin aina mielihyvällä. Ensin oli Mari kyllä häntä pelännyt ja sanonut Pietari herraa "pahaksi", mutta nyt oli päinvastoin. Hän rohkeni jo katsoa Pietaria silmiinkin, ja äijänsä kanssa puhui hän Pietari herrasta aina mitä suurimmalla hellyydellä.

Eräänä syys-iltana oli Mari yksinään kotona. Vanhus oli mennyt kylään ja luvannut vasta seuraavana aamuna palata. Kolpitsan vieressä istui Mari jakkaralla rukkinsa ääressä iltaa viettäen. Ei häntä peloittanut. Hän oli niin tottunut täällä metsän sydämessä yksin olemaan, oli niin monta syys-ilttaa katsellut ikkunasta noita liikkuvia lyhty-paria, jotka Venäjän synkkiä erämaita öisin valaisevat, oli saanut tottua kuuntelemaan nälkäisten susien kamalaa ulvontaa. Hän luki silloin vaan iltarukouksensa, kuten äijänsä oli opettanut, ja tirkisteli sitten pelotta pienestä ikkunasta rösöisiä petoja, jotka ulkona vongeltelivat.

Nyt oli luonto ääneti. Kun rukki vaikenä, säesti ainoastaan siristävän sirkan loppumaton laulu hiljalleen äänettömyyttä, sillä eihän Mari usein sitä kuullutkaan. Rukin surina ja sirkan sirinä,—siinä kylliksi Mari neitosen ratoksi. Yhtä ahkeria kuin ne olivat milloin vuoroin, milloin yht'aikaa yksitoikkoista virttänsä vetämään, yhtä väsymätön oli hän niitä kuuntelemaan. Hänen päänsä oli painuneena eteenpäin, hänen vaaleat, purkaantuneet lettinsä peittivät osaksi valkeata, puoleksi paljasta rintaansa. Suuret siniset silmät katsoa tuijottivat karpäseen, joka kuontalolaudalla hieroi yhteen takakoipiaan ja siipiään, ikäänkuin varustautuen johonkin suureen yritykseen. Vielä oli rukki liikkeessä, vielä olivat sormetkin työssä olevinaan, vaan pian taukosi rukki hyrräämästä kokonaan, päivettyneet kädet vaipuivat hervottomina lepäämään vaalealle esiliinalle. Sirkkakin vaikenä hetkeksi, ikäänkuin ei se olisi tahtonut häiritä rakkaan emäntänsä mietteitä.

Mitä mietiskeli Mari? Hän näytti niin suruiselta. Mitä surua olisi hänellä ollut? Eikö hän ollut keskellä elämän iloisinta kukkakenttää? Olihan hän täyttämäisillään seitsemäntoista, olihan hän terve, huoleton, saihan hän vapaana liidellä erämaan polkuja. Kasvatusisänsä rakasti häntä kuin taivaallista olentoa jonka hän sanoi Jumalan lähettäneen hänen vanhuutensa päiviä sulostuttamaan. Vai olisiko impi surrut kesän lähtöä, olisiko hän kammonnut kolkon talven tuloa? Ei! Jotakin erinomaista liikkui hänen rinnassaan. Suottako se noin valtavasti olisi aaltoillut. Ei noin syviä huokauksia jokapäiväiset syyt voineet esille tuoda.

Äkkiä kuuli hän koputusta ikkunassa. Aivan kuin unen utuisilta mailta viskattuna kolkkoon todellisuuteen, hypähti hän säikähtyneenä jakkaraltaan.

"Ken se? Tähän aikaan?" kysyi hän itsekseen, rientäen pää aivan pöpperössä ovea avaamaan.

"Hyvä ilta!" lausui joku tullen pimeästä näkyviin.

"Pietari herra! Näin myöhään!" huudahti Mari joutuen vielä enemmän sekasin.

"Ethän toki minua ulos ajane, vaikka näin myöhään tulenkin?" kysyi vieras painuen raskaasti oven suuhun lavitsalle.

Nyt huomasi Mari, että vieras oli aivan riutuneen näköinen ja riensi vettä noutamaan. Pian oli hän taas tuvassa.

Vieras oli sillä välin heittäytynyt vuoteelle.

"Kiitos, tyttöseni, kiitos!" soperti tämä tarttuen ahnaasti vesikauhaan.

"Ohhoo, sepä maistui... Olen kulkenut koko iltapuolen erämaassa eksesissä ja, joll'en olisi täältä pilkoittavaa valoa huomannut, olisin ollut hukassa". Näin kertoi Pietari herra hetkisen päästä.

"No, tahtonette syödäkseenne", lausui Mari ruveten pöytää kattamaan. Käännettyään oikeinpäin valkean pöytälaudaa, asetti hän sille pienen, puhtaan puulautasen. Sitten veti hän kiukaan suulta pienen mustettuneen savipadan esille, jonka hän toi lautaselle. Porstuan kaapissa olevasta kiulusta kaasi hän rahkamaitoa, Pietari herran herkkua, puukuppiin ja liidatti sen pöydälle. Pöytäkaapista otti hän nyt puulusikan ja veitsen, asettaen lusikan sievästi maitokupin viereen. Nyt tuli pöydän takana penkikulmauksessa olevan leipäkannikan vuoro. Reippaasti sovitti neitonen sen uhkeata rintaansa vastaan ja leikata karautti muutamia kelpo viipaleita. Vielä tuli ruskeasta kolpitsakaapista näkyviin valkea pullo ynnä jalaton pikari. Ja nyt oli iltanen valmis.

Pää kätensä nojassa oli ylhäinen vieras katsellut suloisien immen reippaita liikkeitä.

"Eikö sinulla ole täällä ikävä?" kysyi hän käytyänsä istumaan pöytään.

"Mikä ikävä minulla olisi?" vastasi Mari luoden silmänsä maahan.

"Eikö sinulla ole ketään, jota ikävöitsisit, sukulaista—"

Mari antoi kieltävän vastauksen.

"—tahi sulhasta?" kysyi Pietari katsoen terävästi tyttöön.

Mari punastui.

"Kas niin, sinulla on sulhanen!"

"Eipä olekaan! Kuka minusta huolisi."

"Kukako sinusta huolisi. Heh! Jos minä olisin talonpoika, pitäisimpä suurimpana onnenani saada sinut vaimokseni", virkkoi Pietari äänellä, joka ei pilkkaa todistanut.

Mari punastui yhä enemmän.

"Tulisitko minulle?" kysyi nuori herra.

Mari oli ääneti.

"Vastaa nyt leikillä. Tulisitko vaimokseni jos talonpoika olisin"? kysyi Pietari jäaden uteliaana vastausta odottamaan.

Pienen sisällisen taistelun jälkeen, jonka häveliäisyys ja pelko oli aikaan saanut, nosti neito äkkiä silmänsä, vastaten painolla: "Tulisin!" ja läksi kiireesti ulos.

"Olisiko hän minuun rakastunut?" tuumaili Pietari herra. "Hm! Sepä olisi romantillista, jos naisin hänet täällä, sanoen itseni joksikin hovin palvelijaksi ... mutta ei! Hän on liian viaton, liian pyhä sellaisen petoksen uhriksi... Ja mitäpä jos vaimoni siitä tiedon saisi?... Miks'en ole hänen vertaisensa! Täällä silloin yhdessä metsästellä, kuherrrella saisimme. Minun ei tarvitsi nähdä noita inhoittavia hovimiesten naamoja, ei hengittää hovin tukahduhtavaa ilmaa."

Mari tuli takasin, taarituoppi kädessä aivan kuin ei mitään olisi tapahtunut... Hänen silmänsä eivät olleet aivan samallaiset kuin ulos mennessä... Kasvot näyttivät pestyiltä. Vieras herkesi jo syömästä, juotuaan vähän taaria tuopista.

"No mitä nyt on tehtävä Mari kulta?" alkoi hänkin semmoisella äänellä kuin ei mitään olisi tapahtunut.

"Ajatko sinä nyt minut tuonne yön selkään."

"Minäkö ajaisin sinut! Enhän toki. Jää tänne vaan yöksi. Ethän sinä minulle mitään pahaa tehne. Minä luotan sinuun... Äijäni vuode on tämän yön tyhjänä; saat maata siinä". Näin jutteli tyttö kaikessa viattomuudessaan.

"Voi kuinka puhdas, viaton on hänen sielunsa. Harvinainen olento on hän", ajatteli hovimies, ja siltä näytti kuin olisi hän sydämessään päättänyt kunniansa kautta olla "tekemättä mitään pahaa" immelle, joka häneen niin lapsellisella varmuudella luotti. Lapsi parka! Kuinka olisi hän voinut pelätä vaaraa, jota hän ei tuntenutkaan.

Pietariherra kyllä käsitti velvollisuutensa ja päätti seurata sen vaatimuksia, mutta kun veneen kerran kosken niskaan asti päästää, ei sitä voi estää alas menemästä.

Myöhään yöhön istuivat ystävykset pakinoiden minkä mistäkin. Pietari oli jo istahtanut Marin viereen, oli ottanut hänen kätensä omaansa, painanut hänen päänsä rinnoilleen—syleillyt häntä.—

Kun auringon ensi säteet pilkistivät tuuheitten kuusien lävitse metsästäjän asuntoon, tapasivat ne siellä kaksi taivaallisen onnen hurmaamaa rakastajaa, jotka vastanaineiksi olisi luullut.

II.

Kevät on tullut. Kyttä-Kaarle on kuollut. Hän luuli kasvattaneensa Marinsa niin kaukana kaikesta maailman turmeluksesta, että kun hän eräänä iltana, kaupungista palatessaan, tapasi kasvattinsa vaaleana pienoinen lapsi sylissä, sai hän sellaisen iskun sydämeensä, ett'eivät hänen riutuneet

voimansa sitä kestäneet.

"Kun minä kerran vuoteen omaksi joudun, niin en siitä koskaan enää nouse", oli hän aina sanonut.

Nyt joutui hän vuoteeseen, ja hänen sanansa kävivät toteen.

Voi Mariparan tilaa! Tuolla porstuassa venyi penkillä hänen rakkaan kasvattajansa ruumis vaatteiden peitossa. Hän oli saanut sen sinne viedyksi ponnistettuaan viimeiset voimansa. Tuskin jaksoi hän vielä lehmän lypsää, ja kaikki oli kuitenkin hänen hartioillaan. Tuolla olkivuoteella uinaili pienoinen hento olento puhtaissa kapaloissa, äitiä luokseen odotellen. Nyt vasta huomasi onneton äiti, mitä on maailma, nyt käsitti hän kuinka yksin hän oli täällä, kun toinen häneltä turvaa, suojaa oli vaatimassa.

"Voi Pietari, Pietari!" huoautti hän itsekseen ottaessaan lapsen syliinsä... Hiljaa huoautti hän, niin hiljaa, että tuskin sen itsekään huomasi, mutta se huokaus tuli syvimmästä sydämen sopesta, sitä seurasi valtaava kyynelvirta, josta karpaleet valuivat hänen laihoille poskilleen, valkealle rinnalleen ja siitä punaposkisen poika-palleroisen kasvoille. Tyytyväisenä hymyili pienokainen äitinsä sylissä, nuoleksien huuliltaan äitinsä kyyneleitä. Ei hän näkynyt olevan millänsäkään turvattomuudesta; lapsen salaperäisellä vaistolla katseli hän iloisena valoisata maailmaa, jonka haltiaksi hänet Jumala oli määrännyt, kuten kaikki ihmiset, niin, vielä paljon enemmän.—

Äkkiä hyppäsi Mari seisaalleen, laskettuaan lapsen vuoteelle, ja riensi ulos. Hän kuuli töminää, ikäänkuin joku olisi ratsastanut töllille päin. Totta tosiaan!

Tuolta kiitääkin ratsastaja näkyviin, hän lähestyy.

"Pietari!" huudahti Mari. "Kiitos, Jumalani!"

Pietari herran hämmästys oli suuri, saatuaan kuulla, mitä hänen poissa ollessaan oli tapahtunut. Hänen omatuntonsa sanoi, että hän oli syypää vanhuksen äkkinäiseen kuolemaan. Pian haihtuivat kuitenkin nämä ikävät ajatukset, kun hän tupaan astuttuaan, näki lapsensa, oman poikansa olkivuoteella potkivan. Hänen riemunsa oli ääretön.

"Tämä on siis minun poikani, minun esikoiseni!" huudahti hän useita kertoja. Kauan aikaa istui hän sitten vuoteen reunalla lapsi sylissä syviin ajatuksiin vaipuneena. Mari näki hänen jotakin erinomaista miettävän eikä siksi häntä häirinnyt.

"Nyt eivät he saa haukkua minua siitä, ett'ei minulla ole poikaa!" virkkoi hän viimein. "Onhan tämä minun näköiseni?" kysyi hän äkkiä.

"Katso sen silmiä, katso suuta, otsaa!" vastasi Mari. Hänen kasvojaan kirkasti taasen tuo valo, mikä Pietarin oli ensi hetkellä niin suuresti hurmannut.

"Se on päätetty!" sanoi isä äkkiä, nousten seisaalleen. "Tahdotko lähteä minun kanssani, Mari?" kysyi hän.

"Sinun kanssasi! Minne?"

"Etkö luota minuun?"

Mari loi silmänsä maahan.

"Mutta onhan äijä ensin haudattava", virkkoi hän hiljaa.

"Kaikesta pidetään huoli!"

Niin kävikin. Pietari herra toimitti vanhuksen ruumiin hautaan. Marin lehmä ja kaikki, mitä arvokasta löytyi, myytiin, ja Mari muutti lapsineen Pietarhoviin, jossa Pietari herra vakuutti hänelle palveluspaikan toimittaneensa.

III.

Pietarhovissa on elämää. Perintöruhtinas on tullut sinne taasen monesta aikaa kesää viettämään. Omituinen kaupunki tuo Pietarhovi. Syntyneenä tuohon keisarillisen kesähuvilan kintereille, riippuu se siinä määrin tuosta elinlähteestään, että kun hovi on tyhjänä korkeista asukkaistaan, on kuni koko kaupunki olisi surkastuneena. Hovin komeita ikkunoita peittävät harmaat verhot, uljaat kuvapatsaat sen seinissä ovat rumiin puukoteloihin suljettuina, suihkulähteet kuivina ja puiston käytävätkin lakaisematta. Ihmiset haukottelevat ikävissään, kauppiaat määrräivät ostajien puutetta. Vaan annas olla, kun hovin lippu liehuu tornissa, kun sen korkea omistaja on saapuvilla, silloin on kaupungissa liikettä,

elämää, aivan kuin sumuinen syys-taivas äkkiä olisi kirkastunut, lämpimän kevät-auringon ruvettua surkastunutta luontoa virkistämään. Mahtavana keijottaa hovi kaikessa loistossaan suihkulähteistä hajoavan vihasateen läpi heloittavassa auringon valossa; ihmiset hääräävät ja hommaavat, vosikat kulettavat kilvan "sidokkojaan", mielissään hykertelevät puotimiehet kämmeniään.

Niin on nytkin. Puhtaana, juhlapuvussaan odottaa uhkea puisto korkeita vieraita. Eikä sen kauan tarvitse odottaakaan. Perintöruhtinaan pieni seitsen-vuotias poika on hurmaantunut tähän luonnon ihanuuteen. Siellä nähdäänkin hänen joka päivä kävelevän vanhan harmaapäisen opettajansa mukana.

On lämmin aamu. Aurinko on niin korkealla, että se näkyy jo yli korkeitten puitten hovin päärapussille. Nuori ruhtinas on jo ennättänyt opettajineen luonnon helmaan. Milloin juoksee ketterä poika vanhusta piiloon, milloin vaatii hän opettajaansa kilpaa juoksemaan, aina sen mukaan mitä hänen pieneen päähänsä pistää. Opettajan muistuttaessa, ett'ei hän saanut niin raju olla, vastaa poika, että eihän nyt oppitunti ole ja että olihan hänen isänsä sanonut: "Antaa pojan mellastaa!" Nyt pisti päähän hauska tuuma.

"Ruvetkaamme sotamiehille, minä olen kapteeni ja te olette rekryytti. Tämä teidän keppinne olkoon pyssy. No, smirnaa!"

Mutta vanhuksellepa ei näkynytkään olevan halua sotatemppeja tekemään.

"Na pletsbo! Miksi ette tee? Pian nyt!" kirkui poika.

"Minä olen vanha jo, lapseni", rupesi hetas vanhus sanomaan, mutta kapteeni ei ollut kuulevinaankaan.

"Hiljaa nyt! sanon minä!" huusi hän koettaen matkia komentajan ääntä.

"No, no!" hymyili vanhus tehden pikku ruhtinaalle mieliksi.

"Na ruuku!" komensi kapteeni.

Rekryytti totteli.

Nyt komensi uljas sotapäällikkö juoksuun, lähtien itse edellä tipsuttamaan; vasta käytävän käänteessä huomasi hän, että rekryytti hymyillen istuikin penkillä.

Se oli hirveä loukkaus Hänen Korkeuttansa vastaan. Kiukustuneena juoksi hän vanhuksen luo, vaatien häntä kiven kovaan heti pystyyn, mutta kun tämä häntä sen sijaan rupesi varoittamaan sanoen, ett'ei hän saa tuolla tavoin käyttäytyä opettajatansa kohtaan, pyrskähti poika itkemään lähtien "isälleen kantelemaan".

Tultuaan hovin edustalle tapasi hän siellä erään talonpoikais-naisen joka pienen pojan kanssa katseli ympärilleen kysyäkseen jotakin. Mikä kuva tuon surupuvussa olevan vaimon kasvoissa! Nuoruuden puna näytti niissä juuri lakastuneen, mutta rypyt otsalla ja laihat poskipielet osoittivat, että se oli karkoittamalla niistä karkoitettu. Silmissä säihkyi vielä tuo hehku, jonka luonto vaan muutamille on antanut, mutta kulmat olivat jo vallan niitten yli saaneet, tuolla syvällä piilossa ne enää pelokkaasti välähtelivät.

"Ketä sinä etsit?" kysyi pikku ruhtinas, unohtaen äsköisen harminsa. Äkkiä kirkastuivat masentuneet vaimon kasvot.

"Tässä on tuomisia sinulle, lapsukaiseni", virkkoi hän, lempeästi katsoen nuoren ruhtinaan tulisiin silmiin ja ojentaen hänelle korillisen kauniita, punaisia marjoja.

"Mansikoita! Voi, voi" huudahti lapsi riemuiten. "Minä lähden kohta papalleni näyttämään!" Tämän sanottuaan vikelsi hän rappusia ylös ja pujahti sisään.

"Kun hän nyt tulisi tänne," huokasi vaimo, tuijottaen oveen, jonka pikku ruhtinas oli lonkalleen jättänyt.

"Kuule akka", lausui hänelle samassa opettaja, joka oli oppilaan perässä kampuroidut. "Tiedätkö ken tuo lapsi on?"

"Tiedän kyllä!" lausui vaimo välinpitämättömällä äänellä.

"No, kuinka rohkenet sinä sinutella häntä?" kysyi toinen. Muista vast'edes...!"

"Minä olen sinutellut tuota lasta jo seitsemän vuotta, enkä tarvitse siinä teidän neuvojanne", lausui vaimo, joka ei ollut kukaan muu kuin Kyttä-Kaarlen tytär Mari, vanha tuttavamme.

Kohta kuin hän oli kasvatusisänsä kuoleman jälkeen Erätöllistä Pietarhoviin muuttanut, kulki läpi valtakunnan se riemusanoma, että perintöruhtinas Pietarille oli poika syntynyt. Tämän pojan imettäjäksi määrättiin Mari "koska hän oli niin puhdasverinen ja terve ihminen"... Mutta pian tapahtui suuri muutos. Hän naitettiin eräälle Paaritsan kylän miehelle Kolppanan seurakunnassa, jota miestä hän ennen ei ollut nähnytkään... Kerrottiin, että se tapahtui keisarinna Elisabetin tahdosta. Josko perintöruhtinas oli siihen myöskin suostunut, sitä ei Mari saanut tietää, mutta ei hän sitä uskonut, koska Pietari herra vielä päivää ennen hänen lähtöään oli hänelle niin ystävällinen ollut.

Näin oli Mari joutunut suomalaisen talonpojan vaimoksi, ja semmoisena hän nyt seisoj kuusivuotiaan poikansa kanssa tuossa Pietarhovin keisarillisen palatsin edustalla.

"Kuinka rohkenet sinä?" aikoi juuri saksalainen opettaja kiukustuneena ärjäistä rohkealle vaimolle, kun perintöruhtinas Pietari ilmaantui verannalle. Tuossa nyt seisoj taasen Marin silmien edessä hänen rakas Pietarinsa, mutta suuresti muuttuneena entisestä. Hän oli useita vuosia oleskellut minkä missäkin, niin ett'ei Mari ollut häntä moneen vuoteen saanut nähdäkään.

"Tule tänne!" kuuli Mari hänen lausuvan, entisellä tutulla äänellään, vaikka siinä nyt olikin jonkullainen arvollisuuden väreily.

Vapisevin polvin astui Mari perintöruhtinaan luo, joka ojensi hänelle kätensä, kysyen: "Mitä kuuluu?"

"Olen nyt leski. Mieheni kuoli jättäen minut lapseni kanssa kurjuuteen."

Perintöruhtinas pyysi hänet sisälle.

Kun pojat olivat kahden kesken jääneet verannalle, katselivat he ensin toisiaan hetkisen, pikkuruhtinas erittäinkin tutkivasti.

"Mistä olet sinä kotoisin?" kysyi ruhtinas viimein.

Talonpoika ei vastannut mitään. Ruhtinas teki uudestaan saman kysymyksen, luonnollisesti venäjäksi.

"En ymmärrä", vastasi nyt toinen suomeksi.

Nyt kävi pikku ruhtinas läpi koko kielivarastonsa.

Hän kysyi saksaksi ensin, mutta se ei tietysti auttanut.

Nyt tuli ranskan vuoro.

"Parlez vous po fransuski?" kysyi hän kiukustuneena, huomattaessaan kielitaitonsa loppuvan. Ei tästäkään muuta apua kuin, että opettaja, joka oli kysymykset kuullut, nauraen tuli saapuville.

"Kysykää häneltä, monsieur, mitä kieltä hän osaa", käski ruhtinas.

"Ei hän osaa muuta kuin 'po tshuhonski'", vakuutti opettaja.

"No puhukaa hänelle 'po tshuhonski'", sanoi oppilas.

"En minä sellaista kieltä puhu!" vastasi opettaja ylenkatseellisesti vilkaisten köyhään poikaan.

"Miksi ette?"

"Ei kukaan sivistynyt sitä kieltä puhu."

"Eikö kukaan sivistynyt?"

Sillä välin oli pikku talonpoika äimänä kuunnellut outoa keskustelua, joka nähtävästi koski häntä. Kahden kesken pienen herran kanssa olisi hän kyllä vielä joten kuten toimeen tullut, mutta kun tuo harmaatukkainen pörri lähestyi, loppui hänen rohkeutensa. Vetäytyen pari askelta taakse päin, vilkasi hän apua etsien ovelle päin, minkä taakse oli nähnyt äitinsä katoavan, mutta kun ei sieltä äitiäkään kuulunut, rupesivat suupielet yhä enemmän värähtelemään, silmiin nousi pari kirkasta helmeä ja pian saivat kasvot kauhean muodon. Punaisen sinisenä seisoj hän ensin pari kolme sekunttia suu reppanallaan, kädet silmillä, kunnes esille surkea parkaus pyrskähti, huomauttaen muita hänen tilastaan.

"No mitä nyt!" huudahtaa pikku ruhtinas säikähtäen. Esille juoksee kohta äiti sisältä ruveten torumaan parkujaa.

"Kalle, mikä sinulle tuli?"

"Minua peloittaa!" änkytti poika.

"Ole nyt hiljaa! Voi häpeä, häpeä! Tulit kerran kuninkaan linnaan ja täällä rupesit tuolla tavoin—häpeä, häpeä..." Näin torui äiti... Jo vaiken poika.

"Pappa", virkkoi pikku Paavali kuin Kallen parkauksesta syntynyt häiriö oli ohitse. "Minä tahdon oppia puhumaan 'po tshuhonski'".

"Tahdotko", lausui perintöruhtinas hymyillen. "Kunhan kasvat vähän suuremmaksi, niin saat kyllä."

Opettaja sai kovan yskän ja katosi näkyvistä.

"Vai, tahtooko hän oppia suomea!" huudahti Mari suomeksi ja lisäsi sitten venäjäksi suomalaisella murteellaan "Jumala sinua siunatkoon lapsukaiseni."

Kun nyt Mari hyvästi rupesi jättämään, huomasi perintöruhtinas, kuinka hän äärettömällä hellyydellä lausui hyvästi Paavalille, mutta tuossa hellässä katseessa oli jotakin katkeraa surumielisyyttä. Pietari herra käsitti kyllä syyn.

"Suutele imettjääsi!" käski hän poikaansa.

Hämillään lähestyi ruhtinas talonpoikais-vaimoa. Säihkyvin silmin painoi silloin Mari ylhäisen lapsen syliinsä, karkeat kyynelkarpaleet vierähtivät hänen silmistään ruhtinaan poskille. Näytti siltä kuin tuo suutelo olisi hänen otsaltaan rypyt poistanut, hänen poskilleen entisen sulon tuonut.

Iloisena, tyytyväisenä läksi jo Mari poikansa kanssa pitkin hovin puiston käytävää astumaan, poveensa piilottaen kilisevää kukkaroa, jonka Pietari herra erotessaan oli hänelle antanut.

"Jumala häntä siunatkoon!" huokasi vaimo... "Minä pidän kyllä huolen sinusta! Kun käteni saan vapaaksi, silloin en sinua unohda! Niinhän hän sanoi... Ja hän kyllä sanansa pitää." Näin tuumaili Mari itsekseen. Oikealla kädellään talutti hän poika naskalia, joka kompastellen koetti tepsuttaa äitinsä rinnalla... Kallekaan ei tyhjin kourin hovista lähtenyt. Hänellä oli jotakin kainalossa, jota hän alinomaa kumartui katsomaan. Siellä hirnui uljas harmaa sotaorit, pienen ruhtinaan itsensä antama,—kiitos äsköiselle parkaukselle.

"Äiti", yritti poika sanomaan, mutta kompastui käytävän käänteessä.

Kun vihdoinkin oltiin puutarhan ulkopuolella, kysyi taasen poika.

"Mitä se kuninkaan poika sanoi, jotta minä olin hänen poikansa näköinen?"

"Ei nyt ole aikaa poikaseni. Kiiruhtakaamme nyt vaan hevosen luo. Pitkä matka on edessämme," vastasi äiti, tahtomatta ruveta selittämään.

"Kuinka pitkä?" kysyi poika.

"No kuinka pitkä oli kotoa tänne?"

"Ah niin! Neljäkymmentä virstaa!"

Pian olivat äiti ja poika matkalla Paaritsaan.

IV.

Aikoja on kulunut. Keisarinna Elisabet on jo haudassa, Pietari herrakaan ei enää ole olemassa. Hän "sai kätensä vapaiksi", mutta se tuli hänen omaksi turmiokseen. Katariina Toinen on nyt Venäjän valtaistuimella... Kaikki menee taasen entistä menoaan. Ihmiset ovat jo täydellisesti perehtyneet uusiin oloihin. Ja suuriko muutos olikaan. Olihan vanhan "rouan" sijaan vaan tullut nuori Katariina. Ja muutos tuli niin äkkiä, että nukkuva kansa tuskin ennätti herätä, kun se takaisin uneen tuuditettiin.—

Perintöruhtinaan nimeä kantaa nyt reipas nuorukainen, Paavali. Hän on jo täysi-ikäiseksi julistettu.

Onneton nuorukainen! Lapsuuden muistot vyörivät hänen mielessään sekavana sumupilvenä vaan. Hän olisi niin monessa asiassa tahtonut selitystä, varmuutta saada. Mutta keltä? Äiti, keisarinna, ei kohtelee häntä äidin hellyydellä, kaikkea muuta; hovimiehet katsovat häneen kylmyydellä, melkein ivalla... Ja kaikkein harmillisinta on, että nuo äidin "neuvon-antajat" kohtelevat häntä sellaisella masentavalla ylenkatseella, että hän usein rupeaa epäilemään, onko hän lainkaan Venäjän perintöruhtinas. Synkkänä salaisuutena on hänellä isänsä surma yhäti. Hän ei silloin asioita käsittänyt,

mutta nyt hänessä nousi pakostakin se ajatus, että hänenhän sen pitäisi tuolla käskemässä olla, jos hän kerran Pietari III:n poika oli, kuten sanottiin. Hän olisi ollut valmis ajattelemaan kauheampaakin.

Ikävällä oli hän odotellut taasen kevään tuloa. Talvella täytyi aina olla noitten inhoittavien hovimiesten näkyvissä, joita hän ei voinut kärsiä. Kesällä saattoi sen sijaan vapaasti liikkua metsästyksillä ja tutkimusretkillä.

Jo olivatkin Pietarin puistot muuttuneet viheriöiksi, puitten lehdet kyllä vielä olivat pienenlaisia, mutta sen ihanampi oli tuoksu, jota tuulen löyhäykset levittelivät ihmisistä vilisevien katujen tukahduttamaan ilmaan. Usein nähtiin perintöruhtinaan, ajatuksiin vaipuneena, kävelevän varhain aamusin kesäpuistossa muitten vielä nukkuessa.

Niinpä oli Paavali taasen eräänä kauniina toukokuun aamuna kävelyllä virkistämässä itseään, haihduttamassa niitä synkkiä jälkiä, jotka yön unet olivat hänen sieluunsa painaneet. Hän kävi hitaasti eteenpäin aivan puiston aidan vieressä, seisattui välistä, pisti kepillään reiän tuoreesen käytävän hiekkaan, pisti toisen, kolmannen, ja pian muodostui siihen jonkinlainen kuvio. Hän katsoa tuijotti siihen hetkisen ja läksi sitten taasen eteenpäin keppi selän takana.

Juuri kun hän astui puiston portin kohdalle, hyöntäsi hänen eteensä talonpoikaisnuorukainen, lähes hänen pituisensa.

"Mitä, mitä sinä aiot?" kysäsi ruhtinas ankarasti.

"Pyydän nöyrimmästi anteeksi. Minut lähetti tänne eräs onneton kuoleva vaimo sanomaan sinulle nämä sanat: 'Imettäjäsi odottaa sinua Kolppanan Erätölliissä. Hänellä on sinulle kirje isältäsi!'" Nöyrästi kumarrettuaan pyörähti nuorukainen portista ulos. Ennenkuin ruhtinas ennätti sanaakaan virkkaa, oli hän näkymättömissä.

"Minun imettäjäni..." toisti hämmästyneenä Paavali, "kirje isältäni! Mitä, mitä tämä merkitsee?—Hän on jo poissa!—Olisiko mahdollista! Niin! Minä muistan aivan hyvin, kuinka hän kävi Pietarhovissa... He olivat kahden kesken sisällä—Voi taivas! Ehkä saan selityksen kaikelle!—Sinne lähden välttämättä.—Kolppanan Erätölli!—Kuinka sen löydän?"

Näin tuumaili nuori perintöruhtinas kiiruhtaen hoville päin.

"Missä on isäni vanha 'Jägermeister'", kysyi hän soitettuaan kultanappi-palvelijan huoneesensa.

"Kyllä hän on täällä hovissa, Teidän Korkeutenne;" vastasi palvelija.

"Heti tänne hänet!" komensi ruhtinas.

"Heti paikalla, Teidän—" mutisi palvelija, mennessään. Hetkisen päästä saapui Jägermeister.

"Tiedättekö, missä Kolppana on?", kysyi Paavali.

"Voi rakas ruhtinaani! Kuinka en nyt minä sitä tietäisi. Vaikka minun tukkani onkin valkeaksi käynyt, on muistini yhäti vielä kuin partaveitsi. Aina teidän isävainannekin, kepeät mullat hänen siunatulle haudalleen, aina kysyi minulta, kun hän jotain unohtanut oli... Hän nimittikin minua siitä syystä 'muistikirjaksen', jos suvaitsette minun sitä ilmoittaa".

"Tiedätte siis myöskin missä siellä Erätölli on?" keskeytti nuori ruhtinas.

"Ka kuinka en minä sitä tietäisi", aloitti taasen hovimies. "Unohtumattomina ovat mielessäni pysyneet ne hauskat hetket, mitkä onnetoman isävainanne seurassa sain siellä viettää. Hauskat, sanon minä, sillä hän sanoi niitä hauskoiksi, ja mikä hänestä oli hauskaa, se oli hauskaa minustakin. Siellä asusti siihen aikaan eräs suomalainen metsästäjä, jolla oli nuori kasvatti ... ja tästä—jos sallitte minun siitä kertoa—piti isävainajanne hyvin paljon—ja suloinen, ihmeen ihana tuo impi olikin."

"Mikä hänen nimensä oli?" kysyi ruhtinas uteliaasti.

"Niin, senkin muistan aivan hyvin. Eikä se ollut huonompi, rumempi kuin tyttökään... Päin vastoin sopi se hänelle erinomaisen hyvin. Sitä aina isävainajannekin sanoi. Hänen nimensä oli sama kuin vapahtajamme äidillä—" jutteli vanhus.

"Siis Maria."

"—ja jos todella kukaan syntinen ansaitsee olla Pyhän Marian kaima, niin ansaitsi sen ainakin hän, niin puhdas ja siveä hän oli—ainakin siihen aikaan."

"Mutta eikö hän sittemmin ollut minun imettäjänäni?" kysyi ruhtinas.

"Hm. Kyllähän se on totta", lausui vanhus hämillään, "mutta kaunis ja viehättävä oli hän silloinkin, vaikka olikin suomalainen."

"Hän oli siis suomalainen ihan varmaan?"

"Ei hän venettä osannut ensi alussa yhtään, mutta solkkasihän se lopulla jo jotakuinkin."

"Hm", tuumaili Paavali. "Aavistan jotakin odottamatonta. Äitini kylmyys, hovimiesten ylenkatse!— Huomenaamuna lähdemme sinne metsästys-retkelle, me kahden", lisäsi hän.

"Huo—huomenna! Kuten vaan haluatten! Mutta huomennahan on pidot täällä hovissa", huomautti Jägermeister.

"Ei tee mitään!" lausui Paavali. "Lähdemme matkalle jo aamun koittaessa. Siitä ette hiisku kellekään".

Jägermeister lähti, jättäen ruhtinaan ajatuksiinsa.

V.

Jos nyt käymme takaisin sille kankaalle, mitä kahdeksantoista vuoteen emme ole nähneet, niin tapaamme kyllä vanhan tutun Erätöllin entisellä paikallaan, mutta mikä muutos kuitenkin on sillä välin tapahtunut! Nuo humisevat puut, Marin vanhat ystävät, ovat kyllä vielä yhtä vakavia, ystävällisiä kuin ennenkin, mutta niitten rungot ovat muuttuneet rösoisemmiksi, moni oksa, jolta peipponen ennen Marille pilpatti, on kuivunut ja sen sijaan on ylemmäs uusia vielä mahtavampia ilmaantunut; pieni pelto, jossa ennen niin kaunis oras rehoitti, on ahoksi muuttunut; kaunis koivikko on sen nyt peittänyt, sinne tänne ovat ahkerat muurahaiset perustaneet uudisasutuksen ja näkyvät oikein hyvin jo perehtyvän uudessa kodissaan... Ja minkä näköisenä on itse tölli! Olkikatto on muuttunut rikkatunkioksi, johon pyöreä koivun alku on iskenyt juurensa. Ylpeästi heiluttelee se auringon paisteessa päätään maasta taivasta kohti ponnisteleville vertaisilleen, jotka suurempien varjossa tuskin saavat maistaakaan aamuauringon suloista lämmintä.

"Ylvästele vaan!" arvelevat nämä, "kyllä sieltä pian alas tulet."

Ja vaara sitä todella uhkaakin.

Lyngällään on jo tölli. Joll'ei joku armelias ihmiskäsi olisi sen tueksi paria pönkkää asettanut, olisi sen päivät jo olleet luetut.

Kahdeksantoista vuotta oli Erätölli saanut olla huhkainten asuntona, kun se taasen pääsi ihmisen palvelukseen. Ken oli moisen hökkelin kodikseen ottanut? Käykäämme sisään. Ei ole enää pöytää oikeassa nurkassa, ei ruskeata kolpitsakaappia. Entisistä huonekaluista on jällellä vaan tuo pölkkyjen päälle rakettu vuode, uusia ei ole lainkaan. Vähän olkia on vuoteelle levitetty. Niillä loikoo surkastunut vaimoihminen. Hän on niin ääneti, että joll'ei silloin tällöin hiljaa oikahtaisi, luulisi hänet kuolleeksi.

"Poikani, poikani! Tällä tavoinko annat äitisi kuolla?—Oi, Jumalani! Armahda minua! Lähetä hänet tänne. Muuta en pyydä. Kuolen mielelläni kun hänet vaan nähdä saan". Näin rukoili onneton itseksensä.

Jo on päivä korkealla. Pienet vesatkin levittelevät jo iloisina lehtiään taivaalla rehentelevän auringon paisteessa... Äkkiä kuuluu pamaus, joka vierii puulta puulle, kunnaalta kunnahalle yli soitten, kankahitten ja katoaa viimein kauas maanääriin. Jänis herää aamu-unestaan viidakossa, tetri tuolla lentää räpsyttää, tulee aivan töllin kohdalle, laskeutuu alas, yrittää taasen nousemaan, mutta turhaan; siinä maassa se vielä hetkisen tipikoitsee, availee suutaan muutaman kerran ja jäykkenee viimein veriselle nurmelle ihan töllille tuovan polun viereen. Tuolta rientää jo ampujakin esiin. Öllerö jänis, joka tuohon seisattui unen-pöpperössä töllöttämään, saa häneltä toisen täräyksen tulijaisiksi ja jää liikkumattomaksi... Kohta tallustaa näkyviin toinenkin metsästäjä, harmaapäinen vanhus täysi vastakohta tuolle ensintulleelle nuoremmalle. Mikä eroitus todella noissa kahdessa! Toinen hienoverinen, reipas nuorukainen, jonka verevät kasvot hehkuvat elämänhalusta, toinen paljon kokenut, ryppyinen vanhus, jonka suurta kreikkalais-nenää nuuskaajat saavat kateudella katsella. Sen tiesi vanhus; siksipä hän niin tuntuvasti nenäänsä puhuikin, jotta sen mahtavuus paremmin huomattaisiin. Niin ainakin vakuuttivat kadehtijat. Nuorukaiselta puuttui taasen kokonaan tuo kreikkalainen nenän koriste, pikemmin oli hänellä päin vastoin, mutta sen puutteen korvasi hänellä taasen korkea, älyä, miehuutta todistava otsa, jota kaunis tukka varjosti.

Vaikka väsyksissä, hyppäsi nuorukainen uljaasti kaatuneitten puitten yli töllin eteiselle tantereelle ja otuksista huolimatta suoraan ovelle. Ken olisi se muu ollut, kuin vanha tuttavamme Paavali, Venäjän perintöruhtinas.

"Teidän Korkeutenne, täällä on tetricin!" huusi vanhus kumartuen jotain maasta nostamaan, mutta Paavali ei sitä enää kuullut. Sisälle riensi hän.

Kuultuaan pamaukset oli vaimo kääntynyt vuoteellaan. Tuossa lepäsi hän nyt tuijottaen ovea kohden. Entiset ajat muistuiivat hänen mieleensä. Kuinka monta kertaa oli hänen sydämensä ilosta värähtänyt tuon äänen kuultuaan, olihan se tuonut hänelle hetkiä, joitten muisteleminen oli hänen kurjan elämänsä ainoana lohdutuksena ollut.

"Hän tulee", huohti vaimo, "ennenkuin Kallekaan on palannut.—Apua en häneltä kuitenkaan enää tahdo. Nähdä, puhutella vaan ja sitten kuolla."

"Te kutsuite minua?" lausui perintöruhtinas lähestyen liikutettuna sairasta.

"Tule armahani, tule tänne luokseni, käy tuohon jalkoihini istumaan... Minulla on sinulle paljon sanottavaa". Näin lausui vaimo, ottaen kirjeen, jonka hän ojensi ruhtinaalle.

"Lue tämä! Siinä lienee jotakin, joka puhuu puolestani!" lisäsi hän.

Paavali repäsi kuoren auki.

"Mitä!" huudahti hän, "isäni käsiala".

"Tämä vaimo, poikani imettäjä, on hänelle paljon läheisempi kuin luulisikaan. Hän on poikani Paavalin äiti. Hän itse tietää enemmän kertoa.

Pietarhovissa Toukokuun 4 p. 1761.

Pietari."

"Minun äitini!" huudahti Paavali hämmästyneenä.

Äänettömyys seurasi.

"Sinä hämmästyit", alotti viimein äiti. "Sitä en kummeksi lainkaan. Tiedän, ett'et ole aavistanut äitisi kohtalon näin surkean olevan".

"Kuinka ei isäni sitten ole sinusta huolta pitänyt?"

"Voi poikaseni. Sitä ei Jumala sallinut."

"Kuinka?"

"Sydäntäni ahdistaa kovasti, mutta minä koetan kumminkin kertoa sinulle kaikki."

Nyt kertoi äiti elämäkertansa. Äänetönnä kuunteli poika.

"Mutta saihan isäni sitten 'kätensä vapaiksi'. Kuinka ei hän heti kiiruhtanut sinua pelastamaan?" kysyi poika, kun kertomus alkoi lähetä loppuaan.

"Sen hän tekikin. Me pääsimme vapaiksi ja meidän kanssa koko Paaritsan kylä. Minulle antoi hän hyvän talon ja rahaakin paljon, mutta kun tuo kauhea tapaus tuli, kun isäsi hirveällä tavalla murhattiin —"

"Murhattiin? Mistä sen tiedät?"

"Kuka ei sitä tietäisi."

"Oletko varma siitä?..."

"No niin ihmiset kertoivat", lausui vaimo hiljaa. Ääni tuli yhä heikommaksi, silloin tällöin avasi hän silmänsä puoleksi auki, mutta puhui enimmäkseen ummessa silmin.

"No kuinka kävi sitten teidän?" kysyi taasen Paavali.

"Muutaman vuoden saimme olla rauhassa," aloitti taasen vaimo, "mutta sitten nousi rettelöitä herrain kanssa. Nämä päättyivät siihen, että jouduimme erään ahnaan julmurin alustalaisiksi... Tämä tiesi että minulla oli hyvät varat. Yhä vähemmäksi kävivät varani, kunnes en veroja jaksanut enää maksaa. Silloin sain muun hyvän päälle raippoja siksi, että olin muka rahani piiloittanut. Taloni otettiin minulta pois ja meidät ajettiin vanhaan saunaamme asumaan... Tämä kaikki tapahtui tänä keväänä..."

"No, miksi et heti minulle tietoa antanut?" kysyi Paavali.

"Hm. Olihan syytä epäilyksiini. Enhän tahtonut sinun onneasi häiritä."

"Minun onneani!"

"Toiseksi en sieltä olisi päässyt sinun puheillesi, vaikka olisin tahtonutkin. Vasta kun tänne pakenimme, saatoin poikani Pietariin lähettää."

"No, tietääkö hän, että poikasi olen?"

Vaimo avasi silmänsä selälleen.

"Kuinka olisin minä sitä kellekään ilmaissut! Enhän toki! Käskihän isäsi minun salaamaan sitä kaikilta."

"Koeta nyt koota voimia. Minä toimitan sinut rauhaan täältä", virkkoi poika kyynelsilmin. Hän käsitti jo kuinka tuo kurjan näköinen vaimo oli saattanut hänen korkean isänsä niin läheisesti itseensä kiinnittää.

"Kiitoksia, armahani! En minä nyt enää apuasi tarvitse... Minä pääsen jo rauhaan.—Lähetä nyt vaan terveisiä isällesi, minä menen hänen luokseen. Siellä olemme yhden vertaisia. Ei kukaan voi erottaa minua hänestä". Näin sopotti kuoleva hiljalleen.

"Vie hänelle terveisiä... Sano, että minä koston hänen surmaajilleen", lausui Paavali kyynelsilmin.

"Poikani, älä sitä tee. Kosto ei ole ihmisten, se on Jumalan".

Nyt astui Jägermeister sisään. Ruhtinaan käskystä oli hän viipynyt ulkona jonkun aikaa. Mutta kun tätä ei kuulunut, ikävystyi hän ja pistäysi katsomaan.

"Hiljaa!" osoitti Paavali. Mutta kun hän käänsi päänsä kuolevaan, oli jo viimeinenkin elonmerkki kadonnut.

Paavali nousi seisaalleen.

"Nyt on elämä selvänä edessäni!" lausui hän kovalla äänellä. "Kun Paavali Ensimmäinen on Venäjän valtaistuimella, seisoo tällä paikalla uljas kirkko, jossa joka Pietarin päivänä vietettäköön muistinjuhlaa Pietari Kolmannen ja hänen poikansa äidin kunniaksi".

Hämmästyneenä seisoivat vanhus.

"Olisitteko te——" alkoi hän kysyä.

"Sitä ette saa kysyä ennenkuin olen keisarina", keskeytti perintöruhtinas.

"Luulen, että täällä on tapahtunut sellaisia asioita, että Teidän Korkeutenne on suvainnut unohtaa nälkänsä", virkkoi hovimies, kääntäen puheensa toiseen aineeseen, huomattuaan, ett'ei tämä tahtonut ruveta selityksiin.

"Niin, sen olen unohtanut", vastasi ruhtinas.

Mentiin siitä kedolle ja ruvettiin aterialle.

Tuskin olivat he ehtineet ruokaryöppynsä ottaa, kun metsästä tuli näkyviin nuorukainen, joka kiirein askelin viuhtoi pussi selässä kohden tölleä. Se oli sama nuorukainen, jonka Paavali oli Kesäpuistossa tavannut...

"Siinäpä hän tuleeekin, tuo velipuoleni", virkkoi ruhtinas itsekseen ja viittasi nuorukaisen luokseen.

"Jumalan kiitos! Te ennätitte siis ajoissa?" kysyi nuorukainen ensi asiaksi.

"Juuri paraaksi hänen kuolinvuoteelleen", vastasi Paavali.

"Kuolinvuoteelleen?" huudahti nuorukainen. "No miksi ette antaneet hänelle syötävää?"

Paavali hämmästytti.

"Onko hän siis kuollut?" kysyi vasta tullut epäillen.

"On."

"Siis nälkään!"

"Nälkäänkö?"

Kun pojan ensi suru oli laimennut, ilmoitti Paavali hänelle, että hän aikoi hänestä pitää huolen. Tämä tieto saattoi nuorukaisen entiselleen.

Ennenkuin herrat läksivät, pisti Paavali pojan käteen muutamia seteleitä, käskien hänet kunniallisesti hautaamaan äitinsä Kolppanan kirkkomaahan. Vielä antoi hänelle todistuksen, että hän oli perintöruhtinaan miehiä, ja käski hänen heti hautauksen jälkeen tulemaan Pietariin. Sitten läksivät herrat.

VI.

Ennenkuin tarun loppuhun ryhdymme, käykäämme katsomaan, kuinka Kallen kävi Pietarissa.

Niin. Hän tulikin Paavalin käskyä totellen kohta, äitinsä haudattuaan, Pietariin ja pääsi oman pyyntönsä mukaan leivänpaistajaksi.

"No, mihinkä toimeen sinä kernaimmin haluaisit?" oli Paavali kysynyt.

"Enhän minä tuota tiedä itsekkään, miksi tässä—"

"Tahdotko tulla minun pikentikseni?"

"En, en minä sellaiseksi tahdo."

"No, tahdotko ruveta talliknihdiksi?"

"Enhän minä sellaisia ylhäisiä virkoja ymmärrä. Vaan jos minä pääsen leivänpaistajaksikin tahi muuksi sellaiseksi, niin—"

"No, sinä pääset leivänpaistajaksi!"

Tämmöinen oli se keskustelu, joka hänen toimensa määräsi.

Suuren leipäuunin ääressä sai siis Kalle nyt häärätä aamusta iltaan.

Paavali kävi aina välistä hänen kanssaan siellä suomea paahkuroimassa. Hän oli päättänyt vihdoinkin oppia sitä kieltä puhumaan millä ehdolla hyvänsä.

Näin kului vuosia monta, kuluipa kymmenenkin. Yhäti istui mahtava Katariina Venäjän valtaistuimella, yhäti oli Paavali perintöruhtinaan, yhäti oli Kalle leivänpaistajana.

Paavali oli kuitenkin ottanut sillä välin suuren askeleen. Hän oli mennyt avioliittoon. Kun hän Kallelta kysyi, eikö hän lainkaan naimisiin halunnut, arveli tämä aina, että eihän tässä ole aikaa sellaisiin.

Kerran oli Kalle saanut toimekseen korjata suuren kiukaan arinaa. Juuri kun hän paraillaan oli kiukaassa vatsallaan niin että paljaat jalat vaan näkyivät, sattui Paavali taasen tulemaan, tällä kertaa vanhimman poikansa Aleksanterin kanssa. Hiljaa lähestyi ruhtinas kiukaata ja rupesi kutkuttamaan Kallen jalkapohjia.

Joku toinen olisi, voinut suuttua mokomasta kiusanteosta, mutta sitä ei hyväluontoinen Kalle tehnyt.

"No, braat [veikko] älähän tuossa!" virkkoi hän ystävällisesti. Sitä ei Paavali kuitenkaan ollut kuulevinaankaan.

"No mutta braat, olehan nyt siivolla. Miksikä sinä kutkutat?" jatkoi yhä leivänpaistaja nauraen.

Nyt vilkasi hän kuitenkin kiukaan suulle ja huomasi, ken se siellä kutkutti.

Kohta oli hän jaloillaan.

Pikku ruhtinaasta oli tuo erinomaisen hupaista, ja hän nauraa kikatti kaikesta sydämestään. Paavali taputti Kallea olkapäälle aikoen juuri sanoa jotakin, kun sisään astui pikku ruhtinaan opettaja.

Tämä viittasi ankarasti Aleksanterille, käskien tätä seuraamaan itseään.

"Hän on täällä minun kanssani!" virkkoi Paavali mahtavasti.

"Mutta minä vaadin häntä kohta seuraamaan itseäni", vastasi opettaja röyhkeästi.

"Kuinka rohkenette?" aikoi Paavali ärjäistä.

"Ja siihen olen saanut täyden vallan Hänen Majesteetiltaan", lisäsi hovimies, taluttaen pojan kädestä ulos.

Paavali parka! Perintöruhtinaana tuolla tavoin kohdeltu. Hän kuitenkin hillitsi itsensä kääntyen ikäänkuin ei mitään olisi tapahtunut, Kalleen.

"Sinä nimitit minua äsken braatiksi. Tästä lähtien saat minua siksi aina nimittää", sanoi hän taputtaen vielä kerran häntä olkapäälle. Sitten läksi Paavali. Kovasti oli keisarinna häntä kohdellut, ylpeitä olivat hovimiehet häntä kohtaan olleet, mutta näin röyhkeästi ei häntä toki oltu vielä loukattu oman poikansa silmien edessä.

VII.

Taas suuri hyppäys ajassa. Venäjän valtaistuimelle on vihdoinkin noussut Paavali Ensimmäinen, neljäkymmenen kahden vuoden vanhana. Tukala oli tuo pitkä odotuksen aika ollut. Hellä, jos vähän jurokin nuorukainen on muuttunut ankaraksi, jäykäksi mieheksi, jonka kasvoista heijastaa kaikki se katkeruus, joka hänen sielunsa on aikojen kuluessa täyttänyt.

Elämä hovissa on myöskin muuttunut. Nyt ei ole enää käskenässä nainen, johon kaikenlaisia elementtejä on vaikuttamassa, nyt on valtaistuimella mies, jonka edessä on polvilleen heittäytyttävä, kuten ennenmuinoin vanhain tsaarien aikoina. Välistä kyllä vielä tuo entinen herttaisuus, kuni aurinko syksyisellä taivaalla, pääsee pilven kolosta paistamaan, mutta silloin kuin tuo synkkä sumu poistuu, silloin kuin keisarin otsa kirkkaammin, hellemin loistaa, silloin on se vaarallisin kaikista. Voi sitä, joka ihanan auringon paisteessa unohtaa myrskyn mahdollisuuden! Elämänsä se Siperian kaukaisilla mailla näännytä saa.

Tämmöiseksi kuvataan yleiseen Paavali Ensimmäistä. Harvat, hyvin harvat vaan tietävät kertoa siitä kuinka hänen oikkunsa eivät lainkaan olleet niin silmäänpiistäviä, kun hän Inkerin maaseuduilla kuleskeli talonpoikain keskellä. Ei ole liioin annettu selitystä sille, miksikä hän keskelle suomalaista paikkakuntaa Hatsinan kylään rakennutti muhkean hovinsa ikävään, syrjäiseen paikkaan, jonka kuivuutta ainoastaan pieni mitätön puro kostutteli, vieläpä otti hovinsa palvelijoiksi ainoastaan suomalaisia.

Huomattavaa on, että hän Suomen (Finljanski) rykmenttiin otti ainoastaan rekryyttiä Hatsinan likitienoilta ja perusti omannimisensä (Pavlovski) rykmentin, johonka vielä tänäpäivänä otetaan ainoastaan sellaisia jätteröitä, keskikasvuisia miehiä, joilla nimenomaan on suuret kasvot ja leveä, jos mahdollista vähän pysty nenä, kuten oli Paavalilla itsellään ja kuten tiedetään suomalaisella rodulla ylimalkaan olevan.

Pietarin päivänä vuonna 1800 vihittiin uusi Kolppanan kirkko. Se on rakettu nelikulmaisista paksuista paasista, kuten kaikki Paavalin rakennukset Hatsinan tienoilla. Sen korkea, suippo torni, jonka huipussa kukko yhäti pyörähtelee mahtavasti seudun yli katsellen, on vielä tänä päivänä matkustajan huomiota puoleensa kääntämässä. Se muistuttaa aina jotakin salaperäistä tapausta, jonka enää tietää kertoa vaan joku vanhus syrjäisimmässä kylässä.

Kerrotaan, että aina odottamattomien tapausten edellä tornista kuuluu öisin hiljainen kumina, aivan kuin kellot itseksään hiljalleen soisivat. Kansantaru tietää vielä, että kun kirkko oli valmiiksi saatu, huomattiin ett'ei ollut yhtään ihmishenkeä rakennettaissa menetetty, joka muka on ihan välttämätöntä, jos kirkolle menestystä toivoo. Mutta kun kirkon vahti ensi kerran oli tuon salaperäisen kuminan kuullut ja sen tähden yöllä kirkkoon meni, sanotaan kirkonhaltijan hänelle kamealla äänellä huutaneen:

"Rakennettaissa en ole yhtään ihmissielua saanut, mutta kerran tulee se Pietarin päivä, jolloin maa koko kirkon jumalanpalveluksen aikana nielee syvyyteensä."—

Paaritsan kylässä Kolppanan seurakuntaa on veroton maatila, joka nyt on lohottu kolmeen osaan. Tämän maatilan omistajia kutsutaan vielä tänä päivänä "kuninkaan braatoiksi". Suvun vanhimman hallussa on vielä Paavali keisarin omakätisiä kirjoituksia 13 ja 31 päivästä Lokakuuta 1799, joilla hän lahjoittaa tämän maatilan Kaarle Jordaninpojalle Sykiäiselle ikuisiksi omaisuudeksi, vapauttaa hänet vaimoineen, lapsineen kaikista veroista, vieläpä pojat sotapalveluksestakin. Yleiseen nimitetään heitä nykyään Lokottajiksi, jonka haukkumanimen Kaarle ukko kuuluu saaneen siitä, että hän oli naapuriensa puolesta puhua "lokottanut" herroja vastaan.

Lyngällään on jo se rakennus, jossa Paavalin sanotaan usein vieraisissa käyneen, ja joll'ei muistoa olisi jäljellä, ei voisi aavistaakaan, että noitten köyhien talonpoikain isoisa oli aina ollut tervetullut keisarin

hoviin ja saanut keisaria "braatikseen" nimittää—kuten kerrotaan.

HAUTAJAISET.

Ei tarvinnut tänä vuonna kevättä odotella. Se tuli tupsahti ensin tuulineen, sateineen ja sitten kirkkahine taivaineen, lämpimine öineen, että tuskin ennätti kantapäällään pyörähtää ennenkuin sai talvinutun kevät nuttuun muuttua.

Tuossa eräänä Huhtikuun maanantaina,—se oli ensimmäinen oikein kaunis maanantai—otin varhain aamulla keveämmät vaatteet päälleni ja läksin raikasta kevättilmaa hengittämään. Voi kuinka suloiselta se tuntui! Niinkuin kala, joka turhaan maalla on vettä haukotellut, veteen päästyään iloisena lähtee sitä piirtelemään, niin vei minutkin vieno länsi-tuuli mukanaan yhä kauemmas itää kohden. Jouduin viimein kauppatorille ja siitä rantaan. En tiedä itsekään, mikä siihen oli syynä, mutta jäätä pitkin minä vaan läksin Viaporin kohden astumaan. Käyskentelin tuossa jonkun matkaa, niin näinpäs muutamien sotamiesten tulevan vastaan. Tulin lähemmäs.—Neljä venäläistä sotamiestä vetää kelkassa pitkää likasista laudoista hätimmiten kokoon kyhättyä pitkulaista kirstua.

"Mitä teillä tuossa kirstussa on?" kysyin venäjäksi.

"Toverimme ruumis!" vastasi yksi miehistä murteellisella suomenkielellä.

"Suomalaisiako" huudahdin ja läksin heidän mukanaan kaupunkiin päin astumaan.

Rupesin kyselemään minkä mitäkin tuosta vainajasta.

"Oliko tuo toverinne myöskin suomalainen?" kysyin.

"Ei suomalainen, vaan karljak," vastasi taasen tuo äsköinen.

"Mistä hän oli kotosin?" kysyin taasen.

"Tverski gubernista!"

"Vai niin", ajattelin. "Siis Tverin suomalaista veljeäni tuolla tavoin viimeiseen lepokammioon kyörätään."

"No tautiinko hän kuoli vai kuin?"

"Ei. Hän hukkuu tän'aamuna", oli vastaus.

"No kuinka sitten?"

"No, ka hän mitä lie mennyt jäältä noutamaan ja putosikin jään alle."

"Pianko hänet pelastettiin?"

"Ei siinä ollut puolta tuntia aikaa, niin hän jo vedettiin jäälle, no kuollut se jo oli."

"No mitäs te silloin teitte?" kysyin.

"Ka me vietiin hänet kasiirmiin, pappi siunasi ruumiin, tehtiin arkku ja nyt hautahan viedään."

Nuo viimeiset sanat toivat mukanaan syvän huokauksen. Vainajalla näkyi ystäviä olleen.

"Tunnetteko te hänen kotioloistaan?" kysyin taasen.

"Ka miks'en minä niitä tietäisi, kun naapurista olen," sanoi mies.

"Kyllähän siellä surkiasti on asiat."

Nyt kertoi sotamies oudolla murteellaan tuon onnettoman kotioloista. Kaksi vuotta sitten oli Miikkula—se oli vainajan nimi—sotamieheksi viety. Hän oli juuri ennättänyt naimisiin mennä erään varakkaamman talon tyttären kanssa, joka hänen köyhyydestään ja vanhempiensa kiellosta huolimatta oli hänelle vaimoksi ruvennut. Miikkula oli luullut varmaan vapaaksi pääsevänsä, koska oli ainoa täysi-

ikäinen poika talossa. Hänellä oli nimittäin toinen kymmenvuotias veli. Mutta kuinka lie käynytkin. Useat muut, joilla ei mitään oikeutta ollut, jäivät kotiin, mutta Miikkula "sluuspaan" vietiin. Lienevätkö nuo muut sitten "pistäneet" tohtoreille, vai mikä lie syynä ollut. Sinne jäi hänen nuori suloinen vaimonsa itkemään, sinne hänen kivuloinen emonsa suremaan, köyhyyttä kärsimään. Hän oli juuri mieheksi päässyt; oli näyttänyt siltä kuin uusi aurinko olisi taivaalle noussut. Kirkkaana oli vanhan vaimon otsa loistanut, olivatpa hänen silmänsä säkenöineet, kun hänen poikansa hänelle nuoren, reippaan miniän toi ja voimakkain käsin uuden kodin heille rakensi.

Kaksi vuotta oli nyt polonen erillään omaisistaan ollut. Muutaman kerran oli hän saanut komppanian kirjurin kirjoittamaan sinne kotiin muutamia riviä, mutta kotoa ei hän ollut sanaakaan saanut. Siellä ei kukaan kirjoittaa osannut.

Elikö hänen äitinsä, oliko nuori vaimonsa terve, oliko siellä ehkä pienokainen isäänsä odottamassa—siitä ei hän vuoden päiviin ollut mitään tietoja saanut. Sattuipa sitten seuraavana vuonna samalta seudulta tämä samanen poika, joka vainaasta puhui, tänne joutumaan sotapalvelukseen. Wasilij oli hänen nimensä. Häneltä sai hän nyt suulliset terveiset: Hänen äitinsä ja pieni veljensä oli kuollut kulkutautiin. Nyt eli hänen vaimoparkansa pienokaisen kanssa sillä mitä vaivoin kokohon sai. Hänen anoppinsa oli kumminkin salaa auttanut tytärtään hädässä, mutta tämän ainoankin turvan pyyhkäsi kulkutauti elävitten joukosta. Ankara oli Herran rangaistus tottelematonta tytärtä kohtaan. Parempien aikojen toivo piti häntä kumminkin pystyssä, hän teki työtä ja tyytyi vähään. Mutta kuinka kävisi nyt, kun hän ainoan turvansa, ainoan ystävänsä surkean kuolon kuulla saa.

Näin kertoi sotilas hiljaisella äänellä, ja minä näin hänen pyyhkivän kirkkaat kyynelhelmet poskiltaan. Yhtä kirkkaat ne olivat, paljon syvempää surua, sääliä ne todistivat, kuin hienoimman immen kyyneltipat, jotka puudratulta poskelta maahan vierähtelevät—Niin! Erehtymättä voi sanoa, että onnellinen se ylhäinen, se rikas, jonka komeassa saattoväessä tuommoisia kyyneleitä vuodatetaan.—

Huomaamattani olimme jo tulleet rantaan. Sotamiehet, joita oli neljä henkeä, nostivat varovasti ruumiinarkun kelkasta. Kukin nosti oman kolkkinsa olalleen, ja näin sitä sitten jatkettiin matkaa läpi kaupungin. Minä olin viidentenä saattojoukossa. Ihmiset seisattuivat tuota kummaa katsomaan. Näin erään hienon herran hävyttömästi myhähtäen sylkävään—mokomalle näylle, näin jonkun neiden kummastuksella, sääliillä, melkein inholla katsovan minua poloista, joka noita kurjia olentoja seurasin, mutta näinpä myöskin sotamiehen, joka kunnioitusta seisattui vainajalle antamaan.

Minä en kumminkaan noihin mielenosoituksiin huomiotani kääntänyt. Astuin vaan syviin mietteisiin vaipuneena eteenpäin.

Heikin kadun kulmassa kohtasimme juhllallisen surusaaton. Kaksi mustaa hevosta veti mustissa hopealla kirjailluissa vaunuissa ylellisesti koristeltua ruumiinarkkua, joka oli melkein kokonaan peitetty viheriän ja valkean kirjavilla sepeleillä. Totisena könötti kuski korkealla istuimellaan mustissa vaatteissa päätään liikuttamatta, silmiään räpäyttämättä aivankuin olisi samasta puusta ollut tehty, kuin vaunutkin. Vakavana arvokkaana istui jumaluus-tieteen professori ensimmäisen vosikan roskassa. Sitten seurasi loppumaton jono saattajia. Ensimmäisten kasvot olivat itkusta punaisina. Keltä kultakin vierä par'aikaa katkeran murheen kyneleitä,—siltä ainakin näytti. He kuiskailivat silloin tällöin salavilkkaa toisilleen,—tietysti muistellen vainaan hyviä töitä ja ansioita.

"Ketä tuossa hautaan viedään?" kysyin eräältä vanhalta vaimoihmiseltä, joka kiirein askelin riensi sivuitseni.

"No, se on se rikas vanhapoika Rosenberg," virkkoi vaimo ja meni menojaan.

"Vai niin!" ajattelin. Olin saanut tietää tarpeeksi. Jo oli siis kuolemaan vaipunut tuo kitsas ukko, joka niin kauan oli lukuisten, ahnaitten perillisten kuolemaansa odottaa antanut. Nyt käsitin millaisilla kyneleillä nuo posket oli kasteltu, ymmärsin, mitä noilla oli kuiskaeltavana toisilleen.—Testamenttia ei oltu vielä avattu.

Katsellessani tuota irtikuvaa, olin hetkeksi unohtanut sotilasystäväni. He olivat parikymmentä askelta perässäni.

"Ennen yhdyn tuohon kurjan näköiseen seuraan, jossa todellinen veljellinen murhe parina karkeana kyneleenä ilmi tulee, kuin tähän juhlasaattoon, jossa satoja kyneleitä vuodatetaan, kaikki teeskentelyn ja vilpin puristamia." Näin ajattelin ja seisatuin silmänräpäykseksi. Silloin huomasin erään herran puhuttelevan sotamiehiä. Minä lähestyin.

"Menkää matkoihinne tästä surusaattoa häiritsemästä moisine koiranraatoineenne!" sanoi herrasmies.

"Hävetkää! Oletteko te parempi kuin tuokaan," vastasin harmistuneena röyhkeälle. Sotamiehiin kääntyen sanoin ystävällisesti: "Tulkaa vaan. Älkää olko millännekään." Ja sotamiehet läksivätkin

eteenpäin astumaan.

Erikin kadulla on erään talon edessä tiileillä täytetty aituus, joka anastaa puolen katua. Tuohon ahdelmukseen oli kokoontunut talvisaikana tavallista enemmän lunta. Vaikka muualla jo oli aivan paljasta, oli tässä vielä paha kuoppainen, likainen lumikinos. Tuossa hakkasi paraillaan kaksi miestä viimeisiä talvenjäännöksiä, ja olivat sulkeneet kadun käsirattaillaan.

Surusaatto seisattui. Sotamiehet astuivat rivakkaasti eteenpäin, minä seurasin, ja niin menimme surusaaton ohitse. Mitkä äkäset katseet, mitkä uhkaavat silmäniskut kohtasivat sotamiehiä. Näytti siltä kuin nuo olisivat pitäneet koko juhlallisuuden saastutettuna.

Jo tultiin hautausmaalle.

"Onko hauta jo kaivettu?" kysyin.

"Kukapa sen olisi kaivanut," vastasi Wasilij. "Täällä 'sässynässä' on lapioita."

Saavuttiin sille paikalle, johon alhaisia sotamiehiä kuopataan.

Minusta tuntui niin kummalliselta. Haudataan noin vaan mies, joka muutamia tunteja sitten vielä huokaili armastaan ikävöiden, parempia aikoja toivoen,—noin vaan ilman melua, ilman pappia, ilman omaisten kyyneleitä.

"Etpä arvannut nuori mies, että Venäjän valtamerestä tulet temmatuksi Suomeen, äitisi helmaan nukkumaan," ajattelin koettaen outoja tunteita haihduttaa.

Äkkiä pyysin miehiä keskeyttämään työnsä.

"Miksikä?" kysyi Wasilij.

"Avatkaa tämä arkku," pyysin. "Minä tahtoisin nähdä tuon onnettoman ystävänne ruumiin."

"Jos te ette olisi niin ihmeellisen ystävällinen meitä kohtaan ollut, niin emme sitä tekisi, mutta nyt sen teemme," lausui Wasilij, jolla näkyi olevan komentovalta muitten yli. "Jos kuitenkin sallitte meidän kaivaa hauta valmiiksi ensin, niin sitten—." Minä suostuin siihen.

Sillä välin alkoi lutherilaiselta hautausmaalta kuulua laulua, luultavasti herra Rosenbergin haudalta. Olin kuulevinani professorin mahtavan hautajaispuheen, olin näkevinäni sukulaisten kyyneleet, seppelätulvan juhlallisen hautaustoimituksen jälkeen, jota ainoastaan muutamien nyyhkytykset häiritsivät, niin luulimpa istuessani tuon alhaisen sotamiehen ruumiinarkun alapäässä, näkeväni jo uljaan hautakiven, johon suurilla kultakirjaimilla oli piirretty "suuren" vainajan nimi, syntymä- ja kuolinvuosi, vieläpä kaunis runopätkäkin.— Ja mitä varten tuo kaikki? Oliko tuo vanhapoika kaiken sen ansainnut? Miksi oli juhlasaatto niin suuri ja komea? Miksi oli jumaluustieteen professori tullut hautausta toimittamaan? Miksi nuo seppeleet ja kyyneleet? Kaikki siksi, että vainajan oli eläessään onnistunut toisten tappiolla, työmiesten hiellä—ja millä kaikella—kasvattaa perimänsä puolen miljoonan omaisuuden kaksinkertaiseksi.

Nyt saivat sotilaat haudan valmiiksi. He nousivat haudasta. Lapion kärjellä nostettiin kansi pois ja näkyviini tuli nuoren miehen ruumis. Vaikka keltaiset, kylmät, todistivat nuo kasvot miehuutta ja samalla lempeyttä. Korkea otsa ja tuuheat kulmakarvat, suomalainen nenä, vaaleat viikset kohtalaisen suun yläpuolella, pieni parta—siinä miehen kassojen pääominaisuudet.

Katsellessani tuota vainajata, valtasi minut juhlallinen tunne. Tahdoin puhua paria sanaa koska ei kukaan muukaan tahtonut sanoilla vainajalle hyvästi jättää.

"Hyvät ystävät!" alotin. Sotilaat ottivat lakit päästään ja minä tein samoin. Huomautin ensin siitä, kuinka kohtalo maailmassa viepi ihmisen mukanaan oloihin taisteluihin, joita hän ei voi uneksiakaan, kuinka kaikki saattaa käydä aivan päinvastoin, kuin itse tahtoisimme ja kuinka viimein kuolo meidän tempaa pois usein juuri silloin kuin sitä kaikkein vähimmin odotamme. "Teidän sydäntänne karmelee," jatkoin "mullatessanne ystävänne tänne kaukaiseen maahan, mutta älkää sitä itkekö. Suomi on jo niin monta poikaansa hymyillen ottanut sylhinsä, että tekin huoleti voitte sen haltuun ystävänne uskoa. Tuo vainaja oli Tverin Karjalainen. Mikä oli hänkään muu—kuin suomalainen, sillä suomalaisiahan ovat Tverin Karjalaisetkin. Sano sinä Wasilij kotiin tultuasi, hänen nuorelle vaimollensa, että niin katkera kuin Miikkulan surma onkin, älköön hän kuitenkaan sitä surko, että hänen Miikkulansa Suomehen jäi. Suomi ottaa ilolla syliinsä vaikka kaikki Tverin Karjalaiset!" Siihen lopetin vähäpätöisen puheeni.

Kyynelsilmin tarttui Wasilij nyt käteeni, kiitti ja lausui:

"Minä kerron Helenalle tästä, ja jos hän suostuu, rupean minä Miikkulan sijaan hänen mieheksensä."

Nyt pantiin kansi paikoilleen ja arkku laskettiin hautaan. Heitin kolme lapiollista multaa hautaan ja läksin liikutettuna pois, jättäen heidät hautaa täyttämään.

KIRPPU JA KÄRPÄNEN.

Siihen aikaan kun ne huonot vuodet olivat, oli Leininmäellä niinkuin muuallakin suuri puute elatuksesta. Älkää luulkokaan, että puutetta tunsivat ainoastaan ihmiset ja raavaat; ei suinkaan,—se tuntui talon pienimpiin eläimiin asti. Hämähäkit haihtuivat, torakat kuolivat, kärpäset lentelivät nälissään ja kirppujenkin elatus rupesi hupenemaan. Silloin päätti eräänä päivänä kaksi kuomasta, kirppu ja kärpänen lähteä etsimään muualta parempia oloja. He kuuluivat puhuttavan Pietarista,— sen sokerista ja rasvasista puotimiehistä. Vaikka matka pelotti—sillä he eivät olleet tottuneet omin päin niin pitkiä reisuja tekemään, läksivät kumminkin kulkemaan. Mutta kirppupa ei jaksanutkaan niin sukkelaan hyppiä, että olisi kärpäsen rinnalla pysynyt. Kärpänen läksi edellä lentää sihistämään. Kului siinä päiviä ennenkuin hän Pietariin pääsi. Matka on pitkä ja kärpänen—, tietäähän sen, kuinka kovasti se nyt jaksaa lentää. No tulipahan tuosta viimein kuitenkin Pietariin.— Voi sitä komeutta ja prameutta, kadutkin noin leveät, rakennukset ylettyvät pilviin asti. Lentää suhahtipa kärpänen eräästä avonaisesta ikkunasta sisälle. Siellä juuri aamiaista pöytään laitetaan. Ukolla oli nälkä. Hänkös nenineen ruu'an ääreen.

Mutta ajatelkaas hänen hämmästystään: yksi palvelijoista juoksee hänen kimppuunsa ja uhkaa verkolla kiinni kaapaista. Hänkös siitä ikkunaan, mutta voi onnettomuutta, se ei ollutkaan avonainen. Jäsenet vaan jäsähtivät, kun hän siihen suin päin syöksyi. Ei ollut siinä aikaa voivottelemaan. Vähissä hengin pääsi hän vihdoin avonaisesta ikkunasta ulos.

"Ohhoh!" huokasi raukka käytyään istumaan naapuritalon ikkunan puitteelle.

Jo rupesi päivä iltapuoleksi käymään, eikä ukko ollut vielä leivän sirua tyhjään malkkiinsa saanut, sokerista puhumattakaan.

"Kah!" huudahti hän äkkiä. Juuri siihen huoneeseen, jonka ikkunassa hän kökötti, tuotiin samovaari pöydälle. "Vihdoinkin saan sokeria!" arvelee matkalainen ja syöksee suoraa päätä sokeriastian reunalle.

"No mutta ovatpa hävyttömiä!" voiikasi hän, nähtyään sen peitetyksi vaatteella.

Koetti äijä vielä sen päivää Pietarissa onneaan, mutta kaikkialla kävi yhtä hullusti. Eräässä talossa istui hän marmorisen Pietari Suuren nenällä, niin kauan kuin talonväki oli iltasella, arvellen, että lapa nuo ovat ensin syöneet, niin saampahan sitten rauhassa aterioita. Hänen kauhistuksensa oli ääretön, kun talonväen herjettyä, ruoka heti korjattiin pois, vieläpä vietiin pöydältä vaatekin niin, ettei leivän siruistakaan jäänyt muuttolaisparalle.

Jo tuli ikävä kotiin takasin. Hän muisti kuin kylässä usein ruuan annettiin pöydällä läpi yön seista, muisti kuin hänen oli ollut hauskaa pöydällä käyskennellä maistelemassa niistä kaalitipoista, jotka syöjien lusikoista tipahtelivat. Ja kun nälkä yhä enemmän rupesi vatsassa vonkumaan, lähti hän aika hamppua takasin kotikylää kohden viuhtomaan.

Pulkkalaan tultuaan pistäysi hän siihen "trahteeriin", jossa tiesi suomalaisten matkalla ravitsevan itseään. Suureksi ilokseen huomaa hän kirppu-kuomansa istuvan erään lihamiehen kauluksella.

"No hyvä päivä, kuomaseni!" huudahti hän riemastuen.

"Jumal'antakoon," vastasi kirppu nähtävästi närkästyksissään siitä, ett'ei kärpänen ollut malttanut häntä odottaa, kun yhdessä kerran matkustaa olivat päättäneet.

"No, mitä kuuluu?" kysyi kärpänen vähän hämillään huomattuaan toisen närkästyksen.

"Hyvää vaan," virkkoi taas kirppu, "johan tämä matka nyt luisuu kun tämän matkakumppanin löysin.

"Minä olen jo kotimatalla, kuoma. Ei kannata sinne mennä. Nälkäänhän ne näännyttävät," vakuutti kärpänen. "Lähdetään yhdessä kotiin takasin!" lisäsi hän.

"Sinun kanssasi minä läksisin", virkkoi kylmästi kirppu. "Minulla on nyt parempaakin seuraa." Sinne katosi kirppu pullakan lihamiehen kauluksen alle, jonka liikkeistä kärpänen harmikseen näki, että kirppu oli suuruksella. Ja niin he erosivat. Kärpänen, joka tämän jutun on kertonut, ei sanonut tietävänsä, kuinka kirpun oli käynyt, mutta kyllä hän arveli kirpun tuon samasen lihamiehen seuralaiseksi ruvenneen, koska ei takaisin palannut milloinkaan. Kärpänen taasen eleli iloisena ja onnellisena kuolemaansa asti Leininmäellä. Niin harvoin kuin hän siellä saikin sokeria, oli hän kuitenkin kohtaloonsa tyytyväinen ja kehoitti lapsiansa samaan.

PEKKA PARKA.

Pekka Palovaaran rinnassa kuohuilivat kaikki ne ylevät ajatukset, mitkä nuorukaisen mieltä innostuttavat, hänen tullessaan osakunnan "vastaanotto-viftiltä". Hän oli hiukan noin niinkuin—sellaisella päällä, ettei olisi häikäillyt ryhtyessään poliisin kaulukseen, jos se olisi rojhennut huomauttaa häntä kadulla hiljaa olemaan. Pekka oli ajatteleva nuorukainen. Hänellä oli valmiina jo elämänohjelma: ensin filosofian kandidaatiksi kolmella lautatuurilla, filosofiassa, suomessa ja historiassa, ja sitten innokkaasti isänmaan palvelukseen. Jos hänet sitten joskus korotettaisiin,—niin, kyllä hän sitäkin ajatteli—senaattoriksi, ei hänellä ollut mitään sitä vastaan. Varma ei hän kuitenkaan viimeisestä ollut, sillä olihan hän jo kylliksi tullut maailman kehnoutta näkemään, jossa usein etevä mies työnnetään syrjään jonkun kelvottoman suosikin tieltä. Naimis-asioita tuumaili hän myös. Jos se, jota hän rakasti, arveli hän itseksensä, suostuisi häneen,—ka miksi ei hän sitten suostuisi—niin ajatteli hän sopivimmaksi noin vuotta ennen tutkintoa mennä kihloihin, näyttääkseen professoreille vakavat aikeensa, ja sitten tutkinnon suoritettuaan naimisiin. Tuloja hänellä tosin ei silloinkaan vielä olisi tarpeeksi, mutta sen sijaan oli onneksi tuolla valitulla saatavana suuri omaisuus, jahka hänen vanha enonsa kuolisi. Rikkauden tähden hän ei häntä ottanut! Ei suinkaan! Sellainen raukka hän ei ollut.—Tosin nyt tuokin vähän alentavalta tuntui niin suuren miehen alulle, elää vaimonsa rahoilla, mutta olihan hänellä myöhemmin tilaisuus maksaa korkojen kanssa takasin, mitä vaimoltaan saisi. Oo, kuinka suloista oli tulla suureksi mieheksi, hyödyttää isänmaatansa, niittää kunniaa ja kohottaa vaimonsa yhteiskunnan korkeimmille sijoille, ihanaa!

Näin tuumaili Pekka kotia päin hoiperrellessään. Viimein saapui hän perille, löysi vihdoinkin avaimensa takin vuorin välistä, hapuroituaan sitä ensin kaikkialta, astui huoneesensa, riisui palttoon päältä ja heittäysi vuoteelle hetkiseksi huokaamaan. Tuossa tuumaili hän vielä hetkisen tekemäänsä oivallista elämänohjelmaa ja määritteli sen tarkasti pienimpiin yksityisseikkoihin asti.

"Mutta jos nämä tuumat menevät myttyyn?" kysyi hän itseltään.

"Mitä vielä! Saapas nähdä niin olen viimeistään kolmen vuoden päästä maisteri. Se on tietty! Ja kun kerran maisteri olen, on tie kaikkialle avoinna. Silloin ei muuta kuin käyn kunniantoukoa leikkaamaa!"

On markkinat. Ihmisiä vilisee torilla. Siinä on kauppiaita, ostajia, katselijoita, arkkiveisujen myyjiä ja ketä kutakin rahanonkijaa. Pekka Palovaara käyskentelee myöskin ihmispyörteessä. Hänellä on pää täynnä tulevaisuuden unelmia, jotka harmaana pilvenä viipottelevat hänen ympärillään. Milloin tuntuu hänestä niin kuin olisi hän jo maisterivihkijäisissä: hän seisoo promoteerattavien rivissä vuoroansa odotellen; hänen vuoronsa on jo tullut, hän on juuri astumaisillaan esiin laakeriseppeleellä kruunattavaksi,—mutta samassa saa hän päähänsä, että eihän hän vielä ollut alottanutkaan tenttaamejaan, ja katkeralla harmilla peräytyy hän toisten taakse,—huomaten olevansakin likasten toriämmien parissa. Välistä luulee hän näkevänsä oman lemmittynsä, Aion, viittaavan häntä luokseen,—hän rientää eteenpäin, astuu hänen luokseen, tarttuu hänen valkeaan kätöseensä, mutta juuri kun hän on painamaisillaan sen huulilleen, herättää hänet unelmistaan akka, joka huomauttaa, että ensin on prenikka maksettava, ennenkuin sen suuhunsa saa pistää. "Uh, noita hävyttömiä! Ryöstävät julmimmalla tavalla ihanimmat unelmani!" huudahtaa poika parka lähtien astumaan hajamielisenä eteenpäin. Hänestä tuntuu kaikki niin kummalliselta. Välistä ei hän voi eroittaa ihmisiä, hevoisia, pöytiä toisistaan, välistä ovat kaikki tuttuja. Tuolla näkee hän oman arvoisan tätinsä,—ennen niin ylpeä aateluudesta—istuvan maitokuorman päällä; täällä piiskaa hevoishuijari hänen omaa uljasta "Veikkoaan", ja tuossa—hän tunsikin sen ihan tarkkaan—on hänen oma kirjoituspöytänsä myytävänä.

"Mitä tämä meriksee!" kiljasee hän. "Kenen luvalla olette minun kirjoituspöytäni tänne tuoneet?"

"Shuokaa anteekshi!" virkkoi hänelle harmaapartainen ryssä: "Täällä puolen tiskiä ei shaa tule". Ja hän työnsi ystävämme takasin.

"Olenko minä höperö, vai mikä minua vaivaa!" tuumaili Pekka, "kuinka saatoin noin hajamielinen olla? Kuinka saatoinkaan luulla tuota likaista tiskiä——." Hän läksi kiirein askelin rantaan päin, kuullen takanaan ryssien ja muitten hahatusta.

Rannan äyräällä istui vanha mustalaisakka kortit kädessä.

"Tulkaappas tänne, nuori herra!" huusi hän Pekalle. "Minä puhun totta teille".

Pekka lähestyi hymyillen.

"Käykää tuohon istumaan", kehoitti akka, ja Pekka istahti kuin istahtikin hänen vierensä rantaäyräälle.

"Sinä olet", alkoi mustalainen, "kaksikymmentä vuotta vanha."

"Niin minäkö! En mar olekkaan", keskeytti Pekka. "Vasta minä olen——"

"Älkää nyt turhia höpiskö", lausui taasen akka mahtavasti. "Selväänhän kortit sen näyttävät. Sinä olet syntynyt vuonna 1865 kaksi ajast'aikaa ennen sitä suurta nälkävuotta, Lokakuun viidentenä päivänä."

Pekka oli ääneti. Hän rupesi tuumailemaan, jotta kuinka se nyt oikein olikaan. Mitenkä hän nyt niin tuhma oli, ett'ei tiennyt ikäänsä—— Totta tosiaan! Tuo akan pahus on oikeassa! Johan siitä oli kaksi vuotta, kun hän ylioppilaaksi pääsi.

Akka keskeytti hänet.

"Sinulla on täällä Helsingissä rikas sinisilmäinen, pienikasvuinen hellu", jatkoi hän.

"Se on totta", huudahti Pekka. "Mutta mistä te sen tiedätte?"

Akka ei ollut kuulevinaan hänen kysymystään.

"Hän rakastaa sinua silmittömästi!"

"Onko se varmaa!" keskeytti nuorukainen. "Oo? hän rakastaa minua!"

"Sinulla on erinomainen pää", jatkoi pouvari ja sinusta tulee maan kuulu mies, mutta.——"

"Mutta——?"

"Sinä et ole terve!"

"No, sitä olen aina ajatellut."

"Sinulla on vaarallinen, hyvin vaarallinen tauti, jonka ainoastaan yksi lääkäri voi parantaa."

"Kuka se on?"

"Hänen nimeään en nyt saa selville, sillä toinen kortti on tuossa edessä, mutta täällä lähellä hän jossakin on."

"Riittää!" huudahti äkkiä Pekka hypäten jaloilleen. "Tähän saakka en ole siitä pitänyt lukua, mutta nyt en viivyttelä hetkeäkään". Hän maksoi markan akalle ja riensi pois. Polonen poika! Hän tunsu nyt aivan hyvin kuinka tauti hänen sisuksiaan kalvasi. Kuinka oli hän voinut niin varomaton olla. Mitä oli tehtävä? Kuinka löytäisi tuon ainoan pelastajansa. Hänen oli löydettävä hänet, millä ehdoilla hyvänsä. Se oli hänen pyhä velvollisuutensa. Kuinka kävisi hänen isänmaansa, jos se hänet menettäisi, kuinka hänen armaan Ainonsa, jos hän tuonelaan muuttaisi! Oo, kauheata!

Hän tuli Helenan kadun päähän.

"Tässähän asuu Äyräpää!" tuumaili hän itsekseen ja läksi rappusia pitkin astumaan. Odotus-salissa istui yksi naisihminen ja hampaaton herrasmies. Pekka asettui sohvan päähän istumaan, pisti papiroassin suuhunsa, otti pöydältä päällimmäisen kirjan käteensä, avasi kannen auki, luki nimilehden: "Hampaitten suhde sieluelämään." Tämäpä oli hänelle jotakin aivan uutta. Hampaitten suhde sieluelämään!

Hän käänsi lehden. "Sisältö: 1) Hampaitten ulkomuoto verrattuna ihmisluonteeseen, 2) Hampaat sielun

vikojen ja sisällisten tautien ilmituojina, 3) Mitkä sisälliset taudit voi hampaissa parantaa?"

Tämä oli jotakin niin ihmeellistä, hämmästyttävää, että Pekka rupesi hieromaan silmiään, kysyen itseltään, oliko hän valveilla vai nukkuiko hän.

Samassa tuli joku vastaanottohuoneesta.—Se oli Pekan hyvä ystävä, Jukka Julkula, joka Pekan huomattuaan, suoraa päätä tuli hänen luoksensa.

"Kuule veli", lausui hän hiljaa Pekan korvaan. "Oli oikein hauska, että tapasin sinut täällä. Aioin juuri lähteä sinua karhuamaan."

"Minua karhuamaan?"

"Minä tarvitsen, näes, välttämättä ne nyt jo, vaikka en sitä luullut silloin."

Pekka tuumaili hetkisen kummastuneena. "Kuinka paljon se olikaan?" kysyi hän viimein hämillään.

"Sata markkaa! Oletko sen jo unohtanut?"

"Sata markkaa! No hiisi! Missä minä ne sinulta lainasin?" kysyi taas Pekka aivan nolona hämmästyksestä.

"No mutta mikä sinua vaivaa veli!" lausui Jukka, katsellen tutkivasti ystäväänsä.

"Kandidaatti-viftiäsi vartenhan sinä ne otit."

Pekka pisti viisihaarpsen hankonsa tukkaansa, heittäytyen sohvaan. Oliko hän jo kandidaatti? Kuinka oli hän sen unohtanut?—Jukka istahti hänen viereensä.

"Kyllähän sinä koko riskisti olet nämä päivät ryypiskellyt", virkkoi hän, "mutta en toki olisi luullut sen niin pitkälle menevän, että muistosi menetit.—Vaan sanoppas, onko sinulla rahaa?"

"Voi veikkonen! Ei ole minulla nyt rahaa, ei!" vastasi Pekka ottaen kukkaronsa esille. "Tässä on kaikki rahani!"

"Onhan tuolla!" huomautti Jukka. Totta tosiaan! Kukkarossa oli rahoja enemmänkin.

"Muut ihmiset tavallisesti ryypäävät rahansa, mutta sinä et näy rahojasi menettäneen vaan muistosi. Sepä ei ole hullumpaa", arveli Jukka, sai rahaa ja meni menojaan.

Pekka yritteli ajattelemaan, mutta ei se tahtonut oikein luonnistua, kaikki pyöri sekasin päässä. Hetkisen päästä hän kuitenkin luuli muistavansa, että hän oli jo kandidaatti. Kuinka hän siksi oli tullut, missä hän oli nuo 100 markkaa lainannut, sitä ei hän kuitenkaan vielä selville saanut.

"Oikein hävettää itseäni, että noin join plätikkään itseni", tuumaili hän puhallelleen paksuja savurenkaita suustaan. "Jospa nyt Aino olisi saanut tästä tiedon—Uh, silloin olisin hukassa."

Jo tuli hänen vuoronsa. Hän astui tohtorin vastaanotto huoneeseen. Siinä hänen edessään on pöytä, jossa lukematon joukko kaikellaisia pistimiä ja näpistimiä.

"Sisällisien tautien tutkimista varten varmaankin", tuumaili Pekka ja oli jo tuntevinaan pistoksen vatsassaan.

"Olkaa niin hyvä!" lausui tohtori ystävällisesti, näyttäen komeata nojatuolia, johon oli sen seitsemän laitosta ja rustinkia yhdistetty, niin että se pikemmin näytti jonkunlaiselta taikakoneelta. Pekka astui sanaakaan virkkamatta tuoliin, ajatellen vaan, että tottahan hän selvän taudista saa, jos hän se "oikea" on.

Tohtori avasi hänen suunsa ja rupesi hampaita kopistelemaan.

"Ähää", arveli Pekka itsekseen, "hampaista hän todellakin sisällisten tautien luontoa näkyy tutkivan."

"Voi, voi", alotti nyt tohtori katseltuaan hampaita hetkisen. "Miksi ette ennen tullut. Nyt on jo kaikki aivan liian myöhään."

"Myöhään! Älkää taivaan tähden leikkiä laskeko", huudahti Pekka hypähtäen istuimellaan niin äkkiä, että tohtorin sormet olivat jäädä hampaitten väliin.

"Sisukset ovat kaikkialla mädänneet", vakuutti tohtori.

"Mädänneetkö? Sisukset!" Pojan kauhistus oli ääretön. "No, onko apu aivan mahdotonta", kysyi hän

vapisevalla äänellä.

"Pahimmat pitää kiskoa ulos", lausui tohtori niin jokapäiväisellä äänellä, että Pekan teki mieli vetää häntä vasten kuonoa.—Kuinka saattaakaan ihminen noin perinpohjaisesti menettää hellemmät tunteensa! Säälittä ilmoittaa ainoaksi parannuskeinoksi sen, että hänen sisuksensa kiskotaan ulos.

"Tahdotteko, että nukutan teidät, vai——" rupesi taasen tohtori sanomaan.

"No te luulette todellakin, että ne voi vaaratta kiskoa pois?" kysyi vielä onneton potilas.

"Niin, nuo perin mädänneet vaan!" vastasi tohtori tyynesti.

Voi Pekka parkaa! Kuinka häntä peloitti. Mutta auttoiko siinä pelko. Riippuihan siitä koko hänen tulevaisuutensa, hänen isänmaansa menestys, hänen armaan Ainonsa onni.

"No, onko kaikki sitten tehty sillä?" kysyi hän taasen.

"Kun minä vielä puhdistan ja täytän muutamia koloja, voitte huoletta lähteä täältä."

"Ihmeellistä, kummallista!" ajatteli Pekka. "Mitä on minun tehtävä? Hän näyttää kyllä ystävälliseltä ja luotettavalta, mutta sellaisiahan ovat kaikki lääkärit".

"No, vedetäänkö ulos?" kysyi tohtori nähtävästi tuskastuneena viivytykseen, ja tarttui kummanköisiin houhtimiin. Kylmä väristys vierähti läpi Pekan selkärangan. "Odottakaahan hetkinen vielä", sai Pekka sanotuksi, nousten kiireesti tuoliltaan. "Minä kokoan ensin vähän rohkeutta". Hän huomasi hymyn nousevan tohtorin kasvoihin.

"Minä käyn kiireen kautta kaupungissa ja palaan parin tunnin päästä. Minun nimeni on ... on ... on." Kauhistus ja kuolema! Hän ei muistanut enää nimeänsä. Kuitenkin pelastui hän pulasta siten, että veti kukkaronsa esille ja tarjosi tohtorille visiittikorttinsa, jossa oli aivan oikein "Pekka Palovaara fil. kand". Milloin hän nuo oli tilannut, sitäkään ei hän sillä hetkellä muistanut... Tietysti pelon syy! Hän läksi.

"Vosikka hoi!" kuului Helenan ja Esplanaadin kadun kulmalta.

Pari vosikkaa läksi kilvan kiittämään sinne päin ja pian oli Pekka Palovaara voittajan "roskassa". Selkä koukussa, pää eteenpäin painuksissa istui hän siinä.

"Niinhän ne lääkärit aina sanovat, ettei se vaarallista ole, siksi kunnes sairas kuolee. Ei ole heihin uskomista!... Kyllähän hän näytti rehelliseltä mieheltä,—mutta varovaisuus ei haita kumminkaan". Näin tuumaili Pekka, kunnes vosikka seisautti hevosesensa. Tuossa se talo, jossa hän asui. Hän käski vosikan odottamaan ja astui sisään—sekä suoraan kirjoituspöytänsä ääreen, otti esille arkin puhdasta paperia ja kirjoitti:

"Testamenttiin.

Jos Jumalan tahto on se, että minun on kuoltava sen operatioonin tähden, jonka alaiseksi tänään aion antautua niin saakoon kaikki, mitä minulta jälkeeni jääpi, lemmittyne, neiti Aino Helle.

Pekka Palovaara."

Hän sulki paperin kuoreen, ja piilotti sen pöytälaatikkoon. Nyt aikoi hän lähteä kiireesti ulos, mutta ihme ja kumma: hänestä tuntui niinkuin jalat olisivat kadonneet hänen altaan, tahi niinkuin hän olisi juottunut tuoliin kiini.

"Mitä hittoa tämä nyt on!" ärjäsi hän, ponnistaen voimiaan. Hän pääsi jo liikkeelle, mutta kankeina olivat yhäti jalat, liekö siihen syynä sitten ollut tauti vai pelko. Hän istui jo taasen vosikan roskassa. Kaikki näytti niin kummalliselta, oudolta hänestä. Kartanot olivat kummallakin puolella, kuni harmaana paksuna muurina vaan, tuskin taisi hän erottaa niitä toisistaan.

"Peloittaako minua todellakin niin kovasti? Miksi huimaa silmiäni näin?" tuumaili Pekka. "Vai ajaako vosikka niin kovasti?" Ja totta tosiaan! Vosikka ajoikin kuin hurja. Hän tuskin näki hevoista edessään, niin kovasti se juoksi.

"Seis, topp tykkänään sanoi Konkola kun laiva ryville iski". Tämä oli Pekka Palovaaran mielilause. Hän huomasi olevansa juuri Ainonsa kodin kohdalla. Suurella vaivalla saivat he hevosen seisattumaan. Pekka maksoi ja riensi pääovesta sisään.

"Mille asioille sanoisin tulleetni?" arveli hän itsekseen, ennenkuin kelloa näppäsi. "No sama tuo! Sanonhan tulleetni visiitille vaan.—Jos tilaisuuden saan, tunnustan suoraan rakkauteni." Hän soitti.

Ovi avattiin ja Aino hyppäsi hänelle kaulaan huudahtaen: "No terve tullut, oma armas sulhoni! Miksi et ole niin moneen päivään luonani käynyt?"

Pekka oli pudota istualleen.

"Oliiko tyttö hupsuksi tullut?" ajatteli hän ensi silmänräpäyksessä, mutta rupesi sitten tuumailemaan, että olisiko hän todellakin jo kosinut ennen... Olisiko hän unohtanut senkin.—Kaikessa tapauksessa suuteli hän Ainoaan rakastajan koko tulisuuella. Hänet saatettiin saliin ja rouva Helle otti hänet hyvin ystävällisesti vastaan, sinutteli häntä kysyen: "Kuinka voit sinä nyt rasittavien tenttaamiesi jälkeen?"

Pekalla oli siihen ainakin vastaus valmiina.

"Totta tosiaan luulen liiaksi itseäni rasittaneeni, koska vielä nytkin voin hyvin huonosti."

"Voitko huonosti! Voi rakkahani!" huudahti Aino, tullen hänen syliinsä. Voi kuinka ihana hän oli. Ja kummallisinta oli, ett'ei hänellä ollut päällä vaatteita enempää kuin Helenalla Murtovarkauden neljännessä näytöksessä. Kun Pekka koetti puristaa häntä rintaansa vasten, tuntui hänestä aivan kuin olisi hän keijukaista puristanut, niin kevyt, hieno oli Aino.

"Niin, Aino kulta! En voi hyvin. Olen aivan muistini menettänyt!" Pekka katsoi parhaaksi tunnustaa suoraan kaikki.

Juotiin siinä sitten viiniä ja rupertettiin hetkisen. Sitten ilmoitti Pekka, että hän oli päättänyt mennä lääkärin puheille, ja sitä pitivät naisetkin hyvin viisaana. Sisuksien kiskomisesta ei Pekka kuitenkaan tohtinut sanaakaan hiiskua. Olisivat säikähtäneet poloiset pahanpäiväisesti. Pekka läksi.

Vasta kadulla käsitti hän oikein, mitä oli tapahtunut.

"Minä olen siis kihloissa. Niin helpolla en olisi luullut sen käyvän. Ja olenhan maisteri myöskin. Nyt olen siis päässyt sille asteelle, mihin pyrin. Voin nyt ryhtyä pontevuudella isänmaatani hyödyttämään. Toimeen siis!—Vaan kuinka?—Rupeaisinko koulun-opettajaksi?—Liian ahdas vaikutuspiiri. Valtiopäivämieheksi—en pääse. Vaan jos lukisin itseni nyt papiksi ja tulisin—en voi yhtyä kaikkiin heidän uskonkappaleihinsa. Sanomalehden toimittajaksiko?—liian rasittava toimi; muusikukseksi?—en kykene; kirjailijaksi?—tarvitsen vielä paljon, paljon lisää—Näinkö raukeavat siis kaikki toiveeni? Näinkö kaukana vielä toiveitteni päämäärä?—Oo, isänmaa, isänmaa! Liian paljon vaadit sinä lapseltasi! Aina olen pitänyt pyhimpänä päämääränäni saada uhrata elämäni sinulle; sitä varten pyrin maisteriksi, sitä varten etsin onnellisen kodin vahvistavaa virvoitusta. Ja nyt kun olen jo saavuttanut tämän kaiken, olet sinä minusta yhtä kaukana kuin ennenkin!

Näissä mietteissä saapui Pekka vihdoin Helenan kadun kulman kohdalle.

Silloin muisti hän vasta, mikä häntä odotti.

"Se on totta!" huudahti hän surumielin. "Ovathan sisukseni mädänneet! Hyvästi isänmaani! Koeta tulla minutta toimeen!" Hän astui tohtorin luo ja pääsi kohta tuohon ihmeelliseen tuoliin. Nyt alkoi toimitus. Tohtori antoi hänen hengittää sisäänsä jotakin omituisen makuista höyryä,—vai mitä lie ollutkin—ja pian alkoi hänestä tuntua niin kummalliselta: satama, jonka hän näki edessään olevasta suuresta ikkunasta, rupesi liikkumaan, heilumaan, pyörimään, kunnes kaikki tyyni, vesi, taivas, laivat, ihmiset pyörivät yhtenä hyrränä.

"Mitä tästä tulleeakaan", ajatteli Pekka. "Saapas nähdä, onnistuuko tämä. Jollei, niin saanpahan ainakin nähdä mitä olen aina ollut niin utelias näkemään: toisen maailman, sen, jossa ei materiaalla ole mitään merkitystä."—

Hänestä tuntui yhäti, niinkuin olisi hän jotakin vielä ajatellut, mutta ei hän oikein tiennyt itsekään, mitä se oli. Tuntui niinkuin hänen päätään olisi särkenyt, niinkuin suu olisi ollut liian kuiva, mutta ei hän vaan oikein ymmärtänyt, mitä tuo oli. Tohtorin läsnäoloa ei hän tuntenut laisinkaan. Ihmeellistä tuo nukutus aine!—Pikemmin tuntui niinkuin olisi hän maannut vuoteella, kuin istunut tuossa ihmeellisessä nojatuolissa. Sen verran hän kuitenkin jaksoi pitää ajatuksensa koossa, että odotteli pienellä pelolla, milloinko niitä sisuksia ruvetaan kiskomaan.—Nyt nukkui hän hetkeksi kokonaan.—Taaßen tunsii hän olevansa tunnoissaan.—Vatsassa vuovelehti niin kummallisesti,—aivankuin olisi sieltä jotakin ollut kohoamassa. Se yritti nousemaan, mutta lakkasi taas. Pekkaa rupesi peloittamaan.

"Nyt se kiskoo paraillaan, mutta ei näy se oikein onnistuvan", jaksoi hän ajatella. Taaßen tuntui vatsassa jotakin—nyt vähän ylempänä.

"No, jos tuo sen kovemmin ei koske, niin kiskokoon vaan", tuumaili Pekka. Samassa tuntui uusi nytkäys... Jotakin nousi vatsasta,—se oli jo tulla suuhun,—kun Pekka heräsi.

"Unihäyry ei ollutkaan tarpeeksi voimakasta" lausui Pekka hiljaa. "Annatteko uutta?" Hän avasi silmänsä.—Mitä hiisiä! Ei mitään tohtoria!—Hän oli jo kotona omassa huoneessaan. Oliko kaikki siis toimitettu? Ei se ole mahdollista!

Pekka nousi jaloilleen. Hänen päätään särki kauheasti—Unihöyryn vaikutus! Mutta tuutuihan tuo särky tavalliselta pohmelokivulta! Pekka hieroi silmiään—tuumaili.

"Mitä tämä merkitsee—Vai olisiko kaikki unta ollut? Enkö olisikaan maisteri, eikö Aino—?" Hän lähestyi pöytää, tempasi laatikon auki. Ei mitään testamenttia—Oo—! Tuo kaikki olikin vaan unta.

KILU-KALLE.

Ken ei ole nähnyt sellaista onnetonta, jota muut muka paremmat pilkkaavat, sortavat! Kuinka harva on kuitenkin viitsinyt ottaa sellaisen elämänvaiheista selvää, kuinka harva on sellaista viitsinyt lohduttaa!

Siitä on vaan kolme vuotta, kun tuonelaan muutti hyväntahtoinen mies, jolle ilkeät ihmiset antoivat Kilu-Kallen haukkuma-nimen. Ken ei ole nauranut hänen hullutuksilleen? Kuinka moni on pilkannut hänen luultua tuhmuttaan ja kuitenkin oli hän parempi kuin moni, enimmäkseen pilkkaajistaan. Joka haluaa, lähteköön kanssani hänen pieneen, köyhään kotiinsa.

Tuolla Roopertin kadun varrella oli eräs vanha, köyhä vaimo vuokrannut pienen huoneen pihanperällä. Sen ikkuna oli aivan lähellä maanpintaa ja vähäpätöiseltä se näytti, mutta puhtaat, joskin yksinkertaiset kartiinit todistivat, että siellä asui huolellinen nainen. Jos astui huoneeseen, tapasi silmä pelkkää puhtautta. Puhtaaksi pesty pöytä seisoi ikkunan ääressä, vanhanpuoleista piirontia peitti koruton mutta siisti vaate, sen yläpuolella uhkeili seinällä kaksi uljasta, jonkun tuntemattoman venäläisen "taiteilijan" tekemää kuvaa, toinen Aleksanter Toisen, toinen hänen korkean puolisonsa. Lattiata koristi kaksi kotitekoista mattoa.—Sanalla sanoen, kaikesta näkyi, ett'ei köyhyys ollut estänyt emäntää puhtaudesta, huolellisuudesta.

Tuossa pöydän ääressä istuu vanha vaimo kierot lasisilmät nenällä mustunutta kirjaa lukemassa. Kärsimykset ovat piirtäneet juovansa hänen lempeihin kasvoihinsa, kuihtuneita silmiä kirkastaa kuitenkin paremman elämän toivo, kurjuuden tuomat rypyt otsalla todistavat rauhallisilla liikkeillään tyytyväisyyttä siihen mitä Luoja on antanut. Voi kuinka paljon tuokin polonen on kestänyt!

Kuinka saattaa Luoja niin epätasaisesti jakaa ihmisten onnen. Olisi melkein valmis luulemaan, ett'ei hän laisinkaan pidä väliä ihmisten vaiheista.

Oli aika jolloin tuo vaimo oli hyvinvoivan käsityöläisen—Jakobson oli hänen nimensä—hellä puoliso. Hänellä oli silloin sievä onnellinen koti Merimiehen kadun varrella. Ahdas ja yksinkertainen se tosin oli, mutta tarpeeksi mukava, hänen voidakseen tyytyväisenä hoitaa siellä melkoisen suurta perhettään. Hän kiitti siitä Jumalaa ja rukoili vaan, että hän saisi niin onnellisena elämänsä loppuun pysyä. Mutta sitä ei kuitenkaan sallittu.

Eräänä keväänä ajettiin Jakobson vähäpätöisestä syystä pois paikastaan, hän ei saanut kohta uutta, joutui leivättömäksi ja rupesi epätoivoissaan—juomaan, kuten moni muukin kova onninen. Päivä päivältä, viikko viikolta vaipui hän yhä syvemmälle. Hän menetti rauhallisen luonteensa, entinen hellyytensä vaimoansa ja lapsiansa kohtaan kylmeni, kyyneleet heidän nälkäisillä kasvoillaan kiukustuttivat häntä,—hänestä tuli vihdoin oikea hirmuvalti. Voi onnetonta vaimoa kun mies humalapäissään kotiin palasi! Vielä koetti vaimo omalla työllään sen verran, että leipä palan ja suolaisia silakoita saattoi perheellensä hankkia. Mutta siinä ei kyllä että Jakobson rupesi niitä vähiä mitä hän ansaituksi sai, viinaan vaatimaan, panttilaitokseen alkoi sydämmetön isä kulettaa mitä arvokasta vielä löytyi. Yhä kurjemmaksi tuli onnettoman perheen tila. Nälkään rupesi jo lapsi joukko nääntymään... Vanhin neljästä, Tilda nimeltään, oli nyt kuudentoista vuotias, kasvoiltaan sievänlainen tyttö. Hänelle onnistui äidin hankkia palveluspaikka, mutta tuihtupäisyydellään ja itsepintaisuudellaan sai hän itselleen pian eropassin. Muun joukon lisänä oli nyt hänkin kotona.

Eräänä iltana läksi Tilda nälissään käyskentelemään kadulle, tuumailen keinoa kuinka hän tuosta kurjuudesta irti pääsisi. Kolmikulman puistossa kohtasi hänet hienonlainen herrasmies ja rupesi

puhuttelemaan häntä. Tilda kääntyi pois mennäkseen, mutta herrasmies seurasi häntä... Mitä lienevät he sitten puhuneetkin tuossa hämärässä, mutta yhdessä he vaan läksivät astumaan Yrjönkatua pitkin.

Tilda toi sinä iltana äidilleen viisi markkaa, sanoen löytäneensä sen. Seuraavana iltana oli Tilda taasen myöhään yöhön poissa. Kotiin vihdoin tultuaan, sanoi hän olleensa erään ystävänsä luona. Kun äiti eräänä päivänä taasen valitti rahapuutetta, antoi Tilda hänelle kymmenen markkaa. Äidin kysyttyä mistä hän sen oli saanut, kielsi hän sitä ilmoittavansa. Sanoi vaan hankkineensa sen äitiänsä varten. Tuohon selitykseen ei kuitenkaan äiti tyytynyt, vaan rupesi ankarasti vaatimaan selitystä.

Sattuipa silloin Jakobson kotia tulemaan. Avonaisesta ikkunasta kuuli hän, mistä sisällä puhuttiin. Hän ymmärsi paremmin kuin äiti, mistä tyttö oli rahat saanut.

Eräänä sunnuntai iltana oli Tilda taasen mennyt "erään tuttavansa" luoksi. Isä tuli tavallista varhaimmin kotia. Askeleet kuultuaan olivat lapset ennättäneet piiloon mennä vuoteisiinsa. Kalle, vanhin kotona olevista, ennätti vaan piirongin ja oven väliin.

Raskaasti heittäytyi isä tuolille, ärjyen ruokaa. Vaimo toi mitä tarjottavaa löytyi. Tuossa istui nyt juomari, syötyänsä tyttärensä hankkimaa ruokaa, ääneti pää kätensä nojassa. Hän näkyi odottavan jotain.

Haudan hiljaisuus vallitsi huoneessa Tildan kotiin tullessa. Tyttö otti päältäään palttoon, jonka hän sanoi erään hyvänsuovan rouan hänelle lahjoittaneen, ja aikoi mennä levolle. Silloin tarttui isä häneen kiinni.

"Anna tänne rahat!" karjui hän hirveällä äänellään.

"Mitkä rahat?" kysyi tytär punasena, heittäen vihaisen silmäyksen äitiinsä, joka nurkassa äimistyneenä odotti asian menoa.

"Minä olen sinua tähän asti elättänyt. Nyt kun sinä olet oppinut 'tienaamaan', saat maksaa velkasi!" lausui isä.

Tytär riuhtasi itsensä erilleen.

"Mitä olen minä 'tienannut!'" kiljasi hän.

Nyt tarttui isä halkoon ja kauhea hetki alkoi. Äiti joka tytärtään koetti puolustaa, sai oman osansa. Hiukset hajallaan pääsi vihdoin Tilda, temmattuaan palttoon naulasta, karkuun ja katosi yön pimeyteen. Kalle, joka melun aikana unisena sattui piilostaan näkyviin tulemaan, joutui nyt isän kouriin. Kolaus sattui päähän, ja hän vaipui pyörryksiin maahan. Nyt riensi isä kiroillen ulos.

Kun äiti oli verisen pojan pessyt ja tointumaan saanut, huomasi hän vasta kauhukseen isän iskun seuraukset. Kummallisesti nauraen, virkkoi poika: "No, mikä sille isälle lie tullut?"

"Houraileeko hän?" virkkoi äiti itsekseen.

Hän oli oikeassa. Poika houraili ja päiviä, kuukausia, vuosia kului ja poika houraili yhäti. Hän ei ollut menettänyt kokonaan järkeänsä, mutta hän oli tullut tuollaiseksi hassahtavaksi, jommoisena hänet sittemmin helsinkiläiset oppivat tuntemaan.

Tilda ei palannut enää kotiin. Eräänä iltana tapasi hänet äiti kadulla ja lähestyi häntä puhuttelemaan.

"Mene kurjan miehesi luoksi!" sai hän vastaukseksi. "Minä uhrasin itseni auttaakseni sinua kurjuudessasi, mutta sinä petit minut. Nyt en tahdo enää teistä tietää mitään!"

Tämän sanottuaan meni tyttö matkoihinsa huolimatta äitinsä kyyneleistä. Hän luuli äidin ilmoittaneen julmalle isälle, että hän oli rahaa kotiin tuonut.

Parempi aika näytti kuitenkin koittavan, kun Jakobson, nähtyänsä mitä oli pojalleen tehnyt, rupesi katumaan ja päätti olla vasta viinan tippaa maistamatta.

Äidin ilokyyneleet muuttuivat kuitenkin pian surukyyneleiksi, sillä Jakobson, jonka elimet olivat tottuneet alkohoolista ravintonsa saamaan, ei kestänytään äkkinäistä muutosta, sortui.

Tähänkään ei kovaonnisen vaimon kärsimykset loppuneet. Kuumetauti, jonka kurjuus toi vieraaksi hänen kotiinsa, vei mukanaan molemmat nuoremmat lapset. Hänen miehensä oli nyt siis kuollut, kaksi pienokaista myöskin haudassa, vanhin tytär teillä tietämättömillä ja ainoa jäljellä oleva, Kalle, mielipuolena.

"Jumalani, Jumalani! Mitä olen minä rikkonut, ettäs näin kovasti minua koettelet?" rukoili

kovaonninen. Mutta mitä oli tapahtunut, se oli tapahtunut. Sen tuli hän pian huomaamaan. Hän mukaantuikin kärsivällisesti kohtaloonsa... Yhden lapsensa pään saattoi hän kyllä omalla työllään elättää. Hän muutti Roopertin kadun varrelle poikineen, toivoen aina, että kun poika rupeaa miehistymään, paranee hänen päänsäkin. Tietäen että esimerkki vaikuttaa, laittoi hän kotinsa niin puhtaaksi ja sieväksi kuin mahdollista, sillä hyvätapaiseksi, kelpo työmieheksi tahtoi hän poikansa kasvattaa. Naapurit kunnioittivat tuota hyväntahtoista, ahkeraa Lovisa matamia, ja sen hän ansaitsikin. Kaikkia kohtaan oli hän hetas ja ystävällinen. Eihän kukaan heistä ollut hänen mieltään katkeroinnut. Sille, joka oli häneltä entisen onnensa vienyt, oli hän jo aikaa sitten anteeksi antanut. Kaikille onnettomille osoitti hän sääliväisyyttä, auttaen heitä, jos mahdollista, mutta erittäinkin suri hänen sydämensä kadonnutta tytärtään.

Hänen kotirauhaansa häiritsi kyllä vielä se seikka, että samassa talossa oli tuollainen turmeluksen pesäpaikka, missä yöaikoina aina pahinta melua pidettiin. Kyynelsilmin katseli hän aina ikkunastaan katurakennukseen, jossa tiesi niin monen onnettoman paatumuksen syvyydessä vetelehtävän, voimatta itseään siitä pois temmata.

Eräänä lauantai iltana tuli hän tavallista myöhemmin kotia. Hän oli juuri astumaisillaan ovesta sisään, kun hän äkkiä kuuli hirveän melun katurakennuksesta. Melu kasvoi—kuului kirouksia, hätähuutoja—ja ihmisiä alkoi tulla kadulta pihalle, sekä ovesta ulos. Muutamia poliisia tuli kohta myöskin saapuville.

Hän katseli hetkisen.

Kuu loisti kirkkaana taivaalla luoden sinervän valonsa suoraan katurakennuksen rappusille.

Jo talutetaan ulos naisihmistä jolla kasvot, pää aivan verissä. Hän parkuu ja kiroilee kauheasti.

"Mitä kuulenkaan! Tilda, oma armas tyttäreni", huudahti Loviisa, hyökäten ihmisjoukon läpi verisen naisen luo.

"Äiti!" sai tämä lausutuksi ja vaipui äitinsä syliin.

"Hyvät poliisit ja komisaariukset", rukoili onneton äiti. "Jos tyttäreni on mitään pahaa tehnyt, niin tulkaa häntä täältä etsimään, mutta jättäkää hänet nyt minun huostaani. Asun tuossa pienessä rakennuksessa..."

Hämmästyneenä seisoivat ihmisjoukko.

Samassa juoksi Kallekin, joka melusta oli herännyt pihalle.

"Äiti! Kuka sinulle pahaa tekee?" huusi nuorukainen tarttuen voimakkaasti kankeen, joka sattui rappusia vasten seisomaan. Suurella vaivalla sai äiti pojan hillityksi.

"No jääköön hän sitten", lausui vanhempi poliiseista, ja matami talutti tyttärensä kotiinsa.

Ihmisjoukko hajosi vähitellen, ja kauan aikaa loisti vielä himmeä valo Lovisa matamin matalasta ikkunasta.

* * * * *

Jos nyt tahtoisin lukijoille mieliksi tehdä, niin sanoisin, että Tildasta tuli hyvä ihminen, että hän katui entistä elämäänsä; mutta niin ei kuitenkaan käynyt. Hän kompastui uudestaan ensimmäiseen kiveen, mikä vastaan sattui—ja katosi äitinsä näkyvistä ikipäiviksi...

Kova oli tuo uusi isku hellän äidin sydämmeeseen, mutta huokauksen se vaan sieltä sai ilmoille. Hän oli jo niin tottunut tuollaisiin kestämiin, että se ei enää näkyvää merkkiä jättänyt,—ehkä yhden rypyn entisten lisäksi hänen otsalleen,—mutta sitä ei kukaan huomannut. Hän oli muita ihmisiä kohtaan yhtä herttainen kuin ennenkin, sillä hän sanoi sitä Jumalan tahdoksi ja Jumalaa syyttämään ei hän ruvennut. Päinvastoin kiitti hän Häntä siitä vähästä ilosta, mitä hänelle poikansa toi. Kalle oli nyt kasvanut rotevaksi nuorukaiseksi. Ja vaikka äidin toivo pettyikin luullessaan hänen päänsä vielä selviävän, oli hän kuitenkin tyytyväinen nähdessään, kuinka tarkasti Kalle otti vastaan hänen pienimmät neuvonsa ja opetuksensa.

Joka pennin, minkä Kalle sai ansaituksi, toi hän kotiin äidilleen.

"Äitini on minua lapsuudessani hoitanut ja kasvattanut", sanoi hän, "kuinka voisin minä nyt omat ansioni yksin käyttää".

Jos hän näki jonkun palvelijan siivottomana kyökkiä pitävän, torui hän aina häntä säälimättä sanoen: "Tuleppas sinä katsomaan, kuinka puhtaana minun äitini pitää kotiaan. Minä en uskalla edes astua

sisäänkään työsaappaat jalassa".

Usein nähtiin hänen laulavan ja tanssivan nuorien herrojen huviksi. Miksi luulivat ihmiset hänen sitä tehneen? Hulluudestako?—Ei suinkaan! Hän tiesi siten saavansa äidilleen muutaman pennin ansaituksi. Joll'ei hänen askeleitansa kaikkialla olisi rakkaus äitiä kohtaan johtanut, olisi Helsingin yleisö tuskin tullut häntä huomaamaan, ainakaan ei hän olisi Kilu-Kallen nimeä saanut.

Suuttua taisi hän kyllä, mutta ainoastaan hetkeksi. Jos hänelle joku poika vekkuli pahaa teki, läksi hän sitä jälestä ajamaan, mutta kiinni pojan saatuaan, oli hänen suuttumuksensa jo ehtinyt lauhtua.

Se, joka oli hänen suosionsa päässyt, hänen kiitollisuutensa ansainnut, saattoi häneen luottaa rajattomasti.

Jos joku hänen ystävälleen pahaa teki, julmistui hän hirveästi. Ei ollut hyvä mennä vähintäkään ilkityötä tekemään sen talon pihalle, jonka isäntä tahi emäntä hänelle työtä antoi. Hän kokosi vähimmätkin esineet, lastut, nuppineulat, jos hän niitä sattui pihamaalta löytämään ja vei ne isännälle tahi kyökkiin.

Jos ken tahansa lähestyi ystävällisesti häntä puhuttelemaan, muisti hän sen aina, kohteliaasti kohottaen korkeata "knalliaan", jossa hän aina pyhäpäivinä herrasteli. Hänelle antoi, näet, eräs kaupungin etevimmistä lääkäreistä kaikki kuluneet knallinsa. Juhlapukuun kuului vielä kävelykeppi, sekin jonkun lahjoittama, musta takki, joka salongeissa liehuttuaan näin oli hänen kauttaan päässyt esplanaadin yleisön ihailtavaksi, sekä kukka napin lävessä. Mahtavana tepasteli hän sunnuntaisin tässä univormussaan, tuttavasti—niin välistä liiankin tuttavasti tervehtien ja puhutellen vastaantulevia nuoria erittäinkin kauniita naisia.

Tämä vapaus annettiin hänelle ensi alussa anteeksi, mutta aikojen kuluessa rupesi kumminkin tuohon viattomaan yksinkertaisuuteen sekaantumaan jotakin, joka teki ihmiset tyytymättömiksi.

Seuraava tapaus selittää tuon muutoksen.

Eräänä sunnuntai iltana oli Kalle taasen esplanaadilla... Tuossa tepasteli hän hymyillen, jaellen tervehdyssanoja vastaantuleville. Silloin lähestyi häntä hienosti puettu nainen, jolla ei kuitenkaan ollut hattua päässä.

"Hyvä päivä, Kalle!" lausui tämä.

"Päivä, päivä!" vastasi Kalle kohteliaasti.

"Etkö tunne minua?" kysyi nainen.

"Niin sinuako... Katsoppas vaan. Oletko sinä vielä elossa?"

"No tunnethan sisaresi."

"Tule minun luokseni Kalle!" pyysi sisar.

"Sinun luoksesi!" vastasi Kalle hieman ylenkatseellisesti. "Mitä minä siellä teen! Tulisit sinä ennen äitiä katsomaan".

"Tulehan nyt kumminkin", pyysi sisar.

"No en tule ennenkuin olen äidille siitä puhunut."

"Älä Herran nimessä tästä mitään äidille puhu!"

"Miksikä en?"

"Hän, tuota, hän suuttuu."

"Hätkö suuttuisi! Ei suinkaan! Päinvastoin!"

"Mutta tule nyt. Pääset vosikalla..."

"Vosikallako... E—en! Anna ennen minulle se 50 penniä."

"Saat, saat paljon enemmän."

"Saanko, no sitten tulen."

Kalle läksi hienon naisen kanssa ajamaan. Tuo nainen oli todellakin hänen sisarensa, langennut Tilda.

Onneton Kalle! Jospa hän olisi ymmärtänyt olla erillään vaarallisesta sisarestaan.

He saapuivat erään puurakennuksen edustalle Tarkk'ampuja-kadun varrella. Sisältä kuului laulua ja pianon soittoa. Kalle rupesi taasen epäilemään. Mutta kun hänelle Tilda rahaa lupasi antaa, astui hän sisään. Riemulla otti hänet siellä vastaan räyhäävä nuorukaisjoukko. Kalle pantiin hurraata huutaen sohvaan, ja pian alkoivat tämän posket viinistä punottaa. Hänestä alkoi tuntua niin ihmeen kummalliselta, hauskalta. Hän lauloi ja tanssi naisten kanssa, jotka olivat juominkeihin osaa ottamassa. Kalle ei ymmärtänyt mikä vaara häntä uhkasi, hän kiihtyi yhä kiihtymistään... Mitä sitten tapahtui sitä ei hän toisena päivänä muistanut. Sen muisti hän vaan, että hän oli luvannut salata kaikki äidiltään ja että hänellä hyvin hauska siellä oli, tavattoman hauska.

Eräänä iltana oli Kalle taasen sisartaan tervehtimässä, ja nyt alettiin häntä siellä nähdä tavan takaa.

Äiti kotona kyllä huomasi, että pojalla oli jotakin sydämmellä, mutta hän ei vielä tahtonut ruveta urkkimaan. Luuli näet hänen rakastuneen. Polonen äiti ajatteli aina mahdollisesti parempaan suuntaan. Mutta kauan ei hän epätietoisena ollut.

Kun Kalle yhä salaperäisemmäksi, alakuloisemmaksi tulla alkoi, rupesi vihdoon äiti tiedustelemaan, mutta hän sai vaan päännyykytyksen vastaukseksi. Kalle kiiruhti aina heti ovesta ulos eikä tullut sinä päivänä kotiin ennenkuin illalla. Hän oli kerran viekoitettu väärälle polulle, kukaan ei häntä oikealle ohjannut ja hän jatkoi kulkuaan, kunnes hän kaikessa yksinkertaisuudessaan oli niin pitkälle joutunut, että kääntyminen oli mahdotonta. Kun äiti vihdoin asian perille pääsi, olivat jo lankeemuksen jäljet poistumattomiksi tulleet. Lääkärin apukaan ei häntä kuolosta voinut pelastaa. Ennen kuolemaansa tunnusti hän vasta, että Tildan syyhän se oli, että hän ensin oli pahuuden tielle joutunut. Joll'ei Tilda olisi häntä "sinne" vienyt, ei hänen jalkansa ikinä olisi sinne löytäneet.

Synkkänä jäi nyt Lovisa matami kuolinpäiväänsä odottamaan. Nyt ei ollut Jumalan tahto enää tapahtunut. Ihmiskunta oli syynä hänen, rakkaan poikansa, ainoan lohdutuksensa, toivonsa surmaan...

Lovisa matamin naapurit eivät sen koommin nähneet synkkien kulmakarvojen alta tuon herttaisen vaimon lempeitä kasvoja.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PILVEN HATTAROITA I ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is

owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.